

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ, БІЗНЕСУ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: «Цифрова трансформація економіки: напрями розвитку в сучасних умовах»

Виконав: магістр II курсу, групи УП-23-1м
спеціальності 051«Економіка»
Бочаров Андрій Андрійович

Керівник: д. держ. упр., професор _____
Бобровська Олена Юріївна

Рецензент: Начальник лабораторії системного
адміністрування Університету митної справи
та фінансів, к. держ. упр., доцент
Чикаренко Олексій Олександрович

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Факультет ЕКОНОМІКИ, БІЗНЕСУ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Освітній ступінь магістр

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність 051 «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувачка кафедри

_____ А. Л. Бикова
“ _____ ” _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Бочарова Андрія Андрійовича

1. Тема роботи: Цифрова трансформація економіки: напрями розвитку в сучасних умовах, затверджена наказом університету від «11» листопада 2024 р. № 948кс «Про затвердження тем кваліфікаційних робіт студентів 2 курсу освітнього ступеня «магістр» факультету економіки, бізнесу та міжнародних відносин».

Керівник роботи д. держ. упр., професор Бобровська Олена Юріївна

2. Строк подання магістром роботи «03» січня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи нормативно-правові документи, автореферати дисертацій, статті, монографії, підручники, навчальні посібники, матеріали періодичних видань, Інтернет-ресурси, статистична інформація, матеріали Університету митної справи та фінансів

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1. Теоретичні та практичні засади цифрової трансформації економіки. 2. Аналіз діяльності Університету митної справи та фінансів в сучасних умовах. 3. Напрями розвитку цифрової трансформації економіки в УМСФ.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): Результати прийому до Університету митної справи та фінансів за рівнем освіти «бакалавр» на основі ПЗСО; Результати прийому до Університету за рівнем освіти «магістр»; Результати обсягів державного замовлення Університетом митної справи та фінансів за денною та заочною формами навчання; Показники ефективності використання державного майна та майнового стану університету; Форми державної бухгалтерської звітності: Форма № 1 Баланс.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали, посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Дослідницький (розділ 1) Аналітичний (розділ 2) Проектний (розділ 3)	Бобровська О. Ю., професор кафедри		

7. Дата видачі завдання “11” листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Затвердження теми кваліфікаційної роботи	11.11.2024	<i>виконано</i>
2.	Підбір та систематизація науково-літературних джерел	12.11.2024 17.11.2024	<i>виконано</i>
3.	Затвердження змісту та написання вступу до кваліфікаційної роботи магістра	18.11.2024 20.11.2024	<i>виконано</i>
4.	Написання дослідницького розділу	21.11.2024 30.11.2024	<i>виконано</i>
5.	Систематизація матеріалу для підготовки аналітичного розділу кваліфікаційної роботи	01.12.2024 03.12.2024	<i>виконано</i>
6.	Підготовка аналітичного розділу роботи	04.12.2024 18.12.2024	<i>виконано</i>
7.	Формування проєктних рішень	19.12.2024	<i>виконано</i>
8.	Написання проєктного розділу роботи	20.12.2024 26.12.2024	<i>виконано</i>
9.	Формування висновків дослідження	27.12.2024	<i>виконано</i>
10.	Оформлення роботи відповідно до методичних рекомендацій	02.01.2025	<i>виконано</i>
11.	Перевірка на плагіат	03.01.2025	<i>виконано</i>
12.	Одержання відгуку наукового керівника	07.01.2025	<i>виконано</i>
13.	Одержання рецензії на кваліфікаційну роботу	08.01.2025	<i>виконано</i>
14.	Підготовка презентаційних матеріалів	09.01.2025	<i>виконано</i>
15.	Подання кваліфікаційної роботи в екзаменаційну комісію	10.01.2025	<i>виконано</i>
16.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	14.01.2025	<i>виконано</i>

Студент

(підпис)

А. А. Бочаров

Керівник роботи

(підпис)

О. Ю. Бобровська

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи магістра Бочарова Андрія Андрійовича на тему:
«Цифрова трансформація економіки: напрями розвитку в сучасних умовах»

Кваліфікаційна робота складається із вступу, 3-х розділів, висновків і пропозицій. Робота викладена на 92 стор., містить 15 таблиць, 1 рисунок. Список використаних джерел містить 60 найменувань.

У роботі досліджується тема цифрової трансформації економіки як ключового напрямку сучасного економічного розвитку. Аналізуються теоретичні основи цифрової трансформації, механізми її впливу на соціально-економічні процеси та роль цифрових технологій у підвищенні конкурентоспроможності. Проведено аналіз діяльності Університету митної справи та фінансів у контексті цифровізації, а також розроблено напрями вдосконалення цифрової трансформації економіки на базі цього закладу. Особливу увагу приділено вивченню міжнародного досвіду та адаптації його до умов України.

Ключові слова: *цифрова економіка, цифровізація, цифрова трансформація, економічний розвиток, конкурентоспроможність, цифрові технології.*

ABSTRACT

master's thesis Bocharov Andriy
on the topic «Digital transformation of the economy: directions of development in
modern conditions»

Diploma thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions and suggestions. Master's thesis is described on 92 pages containing 15 tables, 1 figures. References contain 60 items.

The paper examines the topic of digital transformation of the economy as a key direction of modern economic development. The theoretical foundations of digital transformation, the mechanisms of its influence on socio-economic processes and the role of digital technologies in increasing competitiveness are analyzed. An analysis of the activities of the University of Customs and Finance in the context of digitalization

was carried out, as well as directions for improving the digital transformation of the economy on the basis of this institution were developed. Special attention is paid to the study of international experience and its adaptation to the conditions of Ukraine.

Keywords: *Digital economy, digitalization, digital transformation, economic development, competitiveness, digital technologies.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	10
1.1. Цифрова трансформація: поняття, дефініції та зміст.....	10
1.2. Принципи та механізми функціонування та трансформації цифрової економіки.....	17
1.3 Вплив цифрової економіки на соціальне-економічне становище світу.....	24
Висновки до 1 розділу.....	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ УМСФ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	34
2.1. Загальна характеристика УМСФ.....	34
2.2. Аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища УМСФ в сучасних умовах	41
2.3. Аналіз цифрової трансформації економіки в УМСФ.....	61
Висновки до 2 розділу.....	69
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УМСФ.....	71
3.1. Світовий досвід цифрової трансформації управління розвитком економіки	71
3.2. Вплив цифрових технологій на розвиток бізнесу в сучасних умовах.....	76
3.3. Шляхи покращення цифрової трансформації економіки УМСФ.....	82
Висновки до 3 розділу.....	87
ВИСНОВКИ.....	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	93

ВСТУП

Актуальність теми. Цифрова трансформація економіки є одним із найважливіших процесів сучасного глобального розвитку. В умовах стрімкого поширення інформаційних технологій, загострення конкуренції та глобалізації, цифровізація стала ключовим чинником підвищення ефективності, конкурентоспроможності та стійкості економічних систем. Вона охоплює всі аспекти економічної діяльності, включаючи бізнес-процеси, державне управління, соціальну сферу та освіту.

Особливої уваги тема цифрової трансформації набуває для України, яка прагне інтегруватися у світовий економічний простір, впроваджуючи сучасні технології. Процеси цифровізації дозволяють оптимізувати виробництво, підвищувати продуктивність праці, створювати нові ринки, а також сприяють інноваційному розвитку. Проте цифрова трансформація також супроводжується викликами, такими як кібербезпека, адаптація законодавства, недостатність цифрових навичок серед населення та обмежені фінансові ресурси для реалізації інновацій.

Актуальність теми дослідження визначається необхідністю розробки дієвих механізмів адаптації до нових умов, вивчення світового досвіду цифровізації та пошуку шляхів покращення цифрової трансформації в Україні. У цьому контексті особливо важливим є аналіз діяльності провідних освітніх та наукових установ, таких як Університет митної справи та фінансів (УМСФ), які відіграють ключову роль у підготовці фахівців нового покоління та впровадженні цифрових інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впровадження цифрової економіки у світі та в Україні розглянуто в багатьох наукових роботах як вітчизняних, так і зарубіжних економістів. Зокрема, питання цифровізації досліджували такі науковці, як Д. Котелевець, В. Ляшенко, В. Фіщук, О. Вишневський, К. Шиманська, В. Бондарчук, Т. Месенбург, Д. Тапскотт, І. Бойко, О. Бречко та ін. Економісти активно досліджують тенденції розвитку

цифрової економіки та її зростаючу роль у структурі ВВП провідних країн світу, приділяючи особливу увагу сучасним процесам цифрової трансформації. Проте в умовах української реальності ця тема вимагає більш глибокого аналізу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема кваліфікаційної роботи відповідає науковій тематиці кафедри економіки та економічної безпеки, отримані в процесі виконання науково-дослідної роботи за темою «Ревіталізація і розвиток економічної системи України у воєнний і післявоєнний період», № держреєстрації 0118U006488. Внесок автора полягає у виявленні особливостей та проблем процесів цифрової трансформації економіки.

Мета роботи – вивчення напрямів розвитку цифрової трансформації економіки в сучасних умовах на прикладі діяльності УМСФ.

Для досягнення мети у роботі поставлені наступні **завдання**:

- дослідити поняття, сутність та дефініції цифрової трансформації;
- вивчити принципи та механізми функціонування цифрової економіки;
- оцінити вплив цифрової економіки на соціально-економічний розвиток у глобальному контексті;
- провести загальну характеристику економіко-організаційної діяльності УМСФ;
- проаналізувати зовнішнє та внутрішнє середовище УМСФ у контексті цифровізації;
- оцінити стан цифрової трансформації економіки в УМСФ;
- дослідити світовий досвід цифрової трансформації економіки та можливості його адаптації;
- запропонувати напрями покращення цифрової трансформації в УМСФ з урахуванням сучасних викликів.

Об'єктом дослідження є процес цифрової трансформації економіки.

Предметом дослідження є цифрова трансформація економіки: напрями розвитку в сучасних умовах.

Методи дослідження При написанні кваліфікаційної роботи було використані методи наукового дослідження та пізнання, які включають системний підхід, порівняльний аналіз, SWOT-аналіз, вивчення та узагальнення

теоретичних та емпіричних матеріалів, індукцію та дедукцію.

Основна частина. В першому розділі роботи розглянуто теоретичні та практичні засади цифрової трансформації економіки. Визначено поняття та сутність цифрової трансформації економіки, принципи, механізми та особливості її функціонування. Досліджено вплив цифрової економіки на соціально-економічне становище світу.

У другому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано діяльності Університету митної справи та фінансів в умовах цифрової трансформації. Надано загальну характеристику діяльності УМСФ. Досліджено зовнішнє та внутрішнє середовище УМСФ у сучасних умовах.

В третьому розділі кваліфікаційної роботи запропоновано напрями розвитку цифрової трансформації економіки в УМСФ. Проаналізовано світовий досвід цифрової трансформації та його адаптація до умов України. Надано оцінку впливу цифрових технологій на розвиток бізнес-процесів та конкурентоспроможність.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані в роботі висновки, пропозиції та рекомендації сприятимуть розвитку теоретичних і практичних підходів до цифрової трансформації економіки, а також удосконаленню цифрових процесів в УМСФ, що матиме позитивний вплив на соціально-економічний розвиток регіону та країни в цілому.

Апробація результатів роботи. Основні результати дослідження, викладені у кваліфікаційній роботі магістра, доповідались та обговорювались на V Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку наукових досліджень» в США (Бостон, 12–24 грудня 2024 р.) [59].

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, 3-х розділів, висновків і пропозицій. Робота викладена на 92 стор., містить 15 таблиць, 1 рисунок. Список використаних джерел містить 60 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

1.1. Цифрова трансформація: поняття, дефініції та зміст

Сучасна еволюція світової економіки в умовах посилення процесів глобалізації відзначається переходом передових країн до нових конкурентних моделей. У цих моделях роль інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як стратегічного ресурсу для покращення соціально-економічного розвитку на міжнародному рівні стає все більш важливою. Ці технології стали основою для глибоких структурних змін в економічних системах, започаткувавши нову соціально-технологічну еру, де знання, інновації та інформація знаходяться на передньому краї [12, с. 144–145].

Цифрова економіка відіграє вирішальну роль у розвитку інформаційного суспільства, забезпечуючи більш ефективне використання ресурсів. Це підвищує продуктивність, прискорює економічне зростання та сприяє включенню націй у глобальні ланцюжки створення вартості. Водночас слід враховувати вплив цифрової економіки як на довкілля, так і на спосіб життя людини.

Враховуючи цю динаміку, важливо дослідити теоретичні основи глобальної цифрової економіки. Це включає в себе розуміння концепції «цифрової економіки», процесу її становлення, особливостей її розвитку, а також можливостей і викликів, пов'язаних із поточною цифровою трансформацією економіки.

Незважаючи на важливість цифрової економіки в сучасному глобальному дискурсі, не існує загальноприйнятого визначення, оскільки різні зацікавлені сторони – науковці, експерти, державні органи та бізнес – пропонують власну точку зору. Історично термін «цифрова економіка» виник після кількох інших суміжних понять, таких як «інформаційна економіка», «економіка знань», «інтернет-економіка», «мережева економіка» та ін.

Концепція цифрової економіки з'явилася відносно недавно, її введення часто приписують канадському вченому, який у 1995 р. описав її як економіку,

в якій цифрові технології відіграють центральну роль. Приблизно в той же час один американський вчений метафорично назвав це переходом від «обробки атомів до обробки бітів».

Існують і інші визначення. Одна інтерпретація розглядає цифрову економіку як економічну діяльність, що обумовлена мільярдами он-лайн взаємодій між окремими людьми, компаніями, пристроями, даними та процесами. Інша точка зору описує її як динамічну, орієнтовану на інновації економіку, яка інтегрує ІКТ у всі аспекти економічної діяльності та життя суспільства, що призводить до підвищення ефективності, конкурентоспроможності та покращення рівня життя [12, с. 144–145]. Існує також точка зору, яка підкреслює важливість знань і нематеріального виробництва в цифровій економіці. Ця перспектива пов'язує цифрову економіку з трансформацією всіх секторів економіки, якій сприяє цифровізація інформаційних ресурсів і знань.

Враховуючи безліч тлумачень навколо концепції цифрової економіки, стає зрозуміло, що всі ці перспективи мають спільну характеристику: широке впровадження та використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та Інтернету в процесах суспільного виробництва.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення сутності поняття «цифрова економіка»

Джерело	Визначення
Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)	Це вся економічна діяльність, що базується на використанні цифрових технологій, інфраструктури, послуг та даних, і охоплює всіх учасників, зокрема виробників, споживачів і уряди, які застосовують цифрові технології у своїй діяльності.
Міжнародний Валютний Фонд (МВФ)	У вузькому сенсі це діяльність, що пов'язана з онлайн-платформами, а в більш широкому розумінні – це вся діяльність, яка включає використання оцифрованих даних.
Світовий банк	Це нова парадигма прискореного економічного розвитку, що об'єднує економічні, соціальні та культурні відносини, засновані на обміні даними в реальному часі.
Європейська комісія	Це результат трансформації нових універсальних технологій у сфері інформації та комунікацій, що має вплив на всі економічні та соціальні сектори суспільства.

Джерело: складено на основі [11, с. 244].

Підсумовуючи, цифрову економіку можна розглядати як економіку «цифрового суспільства», де віртуальні активи, а не фізичні, мають найбільшу

цінність. Ця цінність відображається в просуванні та впровадженні інновацій в інформаційних і телекомунікаційних технологіях, які стимулюють економічне зростання, підвищують безпеку та підвищують конкурентоспроможність суб'єктів господарювання в довгостроковій перспективі [11, с. 244].

Зараз цифрова економіка тісно інтегрована з традиційною економікою, що ускладнює проведення чіткої межі між ними, оскільки вони обидві виробляють однакові товари та послуги. Однак ключова відмінність цифрової економіки полягає в її зв'язку з економікою на вимогу, яка пропонує доступ до товарів і послуг саме тоді, коли вони потрібні. Крім того, існує кілька інших особливостей, які визначають цифрову економіку, зокрема:

- широке використання глобальної мережі Інтернет у всіх сферах економічної діяльності;
- взаємодія між суб'єктами за допомогою цифрових технологій, таких як цифрові платформи або електронні канали, що полегшує комунікацію, зменшує витрати та забезпечує обмін інформацією;
- впровадження цифрових технологій у виробничі процеси (автоматизація), управління та соціальні сфери (наприклад, AI, безпека, цифрове управління, електронна охорона здоров'я та дистанційна освіта);
- зростаюча важливість індивідуальних внесків, продемонстрована через такі бізнес-моделі, як B2B, B2C, B2G, і персоналізація послуг;
- розвиток всеосяжного інформаційного суспільства;
- одночасне зростання технологічних трендів і поява потенційних ризиків, пов'язаних із побудовою глобальної цифрової економіки.

Вивчаючи характеристики та підходи до цифрової економіки, стає очевидним, що інтеграція провідних технологій у всі сектори бізнесу сприяє створенню принципово нової економічної системи. Цей зсув веде до структурних змін і початку нової промислової революції, що ґрунтується на знаннях і технологіях. Розвиток технологій у всьому світі породжує нові виробничі інструменти, які, у свою чергу, сприяють появі «промислових революцій» і закладають основи для нової економічної структури.

Історично відомо чотири промислові революції. Перша революція,

ознаменована винаходом парової машини, перемістила виробництво від ручної праці до машинної. Друга революція, відома як «вік газу, нафти та електрики», характеризувалася зростанням електроенергетики. Третя промислова революція, пов'язана з автоматизацією виробничих процесів за допомогою електроніки та інформаційних технологій, ознаменувала еру ІКТ.

Таблиця 1.2

Технічна революція та її ознаки

Назва промислової революції	Період	Тривалість (роки)	Основні технологічні інновації	Ознаки
Перша промислова революція	1760-1830	70 років	Парова машина, текстильна промисловість, механізми для виробництва	Перехід від ручної праці до машинної, виникнення фабрик, розвиток транспорту (залізниці)
Друга промислова революція	1860-1960	100 років	Електрична енергія, двигуни внутрішнього згоряння, конвеєрне виробництво	Механізація та автоматизація виробничих процесів, розвиток залізничного та автомобільного транспорту
Третя промислова революція	1960-2010	50 років	Комп'ютери, мобільні засоби зв'язку, електроніка, автоматизація	Впровадження електронних систем, автоматизація виробництва, розвиток інформаційних технологій
Четверта промислова революція (Industry 4.0)	з 2010	11 років і більше	Робототехніка, нанотехнології, штучний інтелект, Інтернет речей, біотехнології	Інтеграція фізичних, цифрових та біологічних технологій, створення «розумних» фабрик, використання великих даних та штучного інтелекту

Джерело: складено на основі [11, с. 244].

Концепцію Четвертої промислової революції, або Індустрії 4.0, представив Клаус Шваб, президент Всесвітнього економічного форуму, у 2011 р. на форумі в Давосі. Основою цієї концепції є цифрова економіка, що обумовлена розвитком комунікаційних технологій Інтернету та широким впровадженням інноваційних цифрових технологій у бізнес та процеси управління. В економічній літературі цей підхід вважається революційним, оскільки він являє собою значний зсув як у фундаментальній технології, так і в

парадигмах техніко-економічної практики.

Цифрова економіка стрімко набирає обертів, дедалі більше стаючи невід'ємною частиною всіх секторів економічної діяльності людини. Цей швидкий перехід до цифрових технологій, який почав прискорюватися в 2020 р., значною мірою сприяла глобальна пандемія COVID-19. Пандемія не тільки порушила повсякденне життя, але й стала потужним каталізатором для подальшого глобального поширення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Запровадження цифрових інструментів і платформ у відповідь на пандемію змінило ландшафт економічної діяльності в усьому світі, ще більше зміцнивши роль цифрових технологій у підтримці компаній, урядів і окремих осіб у безпрецедентні часи [11, с. 244].

Події 2020 р. ознаменували переломний момент для глобальної цифрової економіки, сигналізуючи про початок нового етапу технологічної та економічної трансформації. Перехід до цифрових рішень, який почався в 1990-х рр. і поступово набрав обертів у 2000-х і 2010-х рр., увійшов у новий етап із викликами, пов'язаними з пандемією. Протягом перших кількох місяців кризи компанії, які вже використовували цифрові інструменти, змогли продовжити роботу віддалено, а інші швидко перейшли на віртуальні платформи, щоб підтримувати роботу. Уряди також використовували цифрові технології для підтримки соціального та економічного порядку, впроваджуючи такі політики, як онлайн-освіта, цифрові послуги охорони здоров'я та програми віддаленої роботи. Ця широка залежність від цифрових рішень підкреслила важливість ІКТ у сучасній економіці та підкреслила їх вирішальну роль у пом'якшенні наслідків кризи [17, с. 27].

Заглядаючи вперед, експерти прогнозують, що цифрова економіка продовжить розвиватися, приділяючи значну увагу інноваціям, які інтегрують різні передові технології. Сюди входять розробки в таких сферах, як біоінженерія, нанотехнології, гена інженерія та мікромеханіка, серед інших. Очікується, що ці сфери об'єднаються, що призведе до проривів, які сприятимуть наступній хвилі технологічного прогресу. Таке зближення багатьох технологічних дисциплін, яке часто називають синтезом технологій наступного покоління, стане основою для подальшого зростання цифрової

економіки. З розгортанням цього нового етапу цифрового розвитку застосування таких технологій, як штучний інтелект (AI), машинне навчання та Інтернет речей (IoT), сприятиме подальшому підвищенню ефективності в галузях і секторах, формуючи майбутнє економічної діяльності [27, с. 166–170].

Щоб повністю використати потенціал цифрової економіки, експерти наголошують на важливості вирішення кількох ключових проблем. Одним із головних завдань у найближчі роки стане встановлення глобальних стратегічних пріоритетів розвитку цифрової економіки. Це передбачає визначення сфер, у які країни, організації та підприємства повинні інвестувати, щоб залишатися конкурентоспроможними у все більш взаємопов'язаному та цифровому світі. Досягнення цієї мети вимагає скоординованих зусиль між урядами, приватним сектором і науковими установами для створення необхідної цифрової інфраструктури та сприяння інноваційним екосистемам, які можуть підтримувати постійне зростання. Крім того, уряди повинні будуть запровадити ефективні нормативні рамки, які забезпечуватимуть справедливий доступ до цифрових технологій, сприятимуть конфіденційності та безпеці даних, а також забезпечуватимуть захист від потенційних ризиків, пов'язаних із швидким поширенням цифрових інструментів.

Важливою складовою успішного розвитку глобальної цифрової економіки є роль науки та освіти. Цифрова економіка за своєю суттю пов'язана з розвитком нових знань, і тому інновації та освіта повинні йти пліч-о-пліч. Інвестиції в освіту, зокрема в галузі цифрової грамотності та STEM (наука, технології, інженерія та математика), необхідні для того, щоб майбутні покоління мали навички, необхідні для процвітання в цифровому світі. Крім того, сприяння розвитку інноваційної культури, де дослідження та розробки (НДДКР) є пріоритетними, дозволить підприємствам і урядам адаптуватися до технологічного ландшафту, що постійно змінюється. Партнерство між академічними установами, приватними компаніями та урядами матиме вирішальне значення для просування цих освітніх та інноваційних ініціатив.

Ще одним важливим аспектом розвитку цифрової економіки є зростання та розширення цифрової інфраструктури. Це включає створення надійних і

масштабованих мереж, які можуть задовольнити зростаючий попит на цифрові послуги та програми. Інвестиції у високошвидкісний ширококутний зв'язок, хмарні обчислення та центри обробки даних дозволять підприємствам і урядам працювати ефективніше, одночасно забезпечуючи людям доступ до інструментів і ресурсів, необхідних для участі в цифровій економіці. Окрім розвитку інфраструктури, необхідно докласти зусиль для того, щоб цифрові технології були доступними для всіх верств суспільства, включаючи недостатньо забезпечені та віддалені с громади. Подолання цифрового розриву буде важливим для створення справді інклюзивної цифрової економіки [27, с. 166–170].

Постійний розвиток цифрової економіки також тісно пов'язаний із Четвертою промисловою революцією, також відомою як Індустрія 4.0. Ця революція характеризується інтеграцією цифрових технологій у всі аспекти промислових та економічних процесів. Індустрія 4.0 базується на попередніх промислових революціях, використовуючи досягнення в автоматизації, обміні даними та ШІ для трансформації виробництва, логістики, охорони здоров'я та інших секторів. Широке впровадження технологій Індустрія 4.0 призведе до підвищення ефективності, підвищення продуктивності та більш персоналізованих продуктів і послуг. Однак перехід до цієї нової індустріальної парадигми також піднімає важливі питання щодо майбутнього праці, ролі людської праці та потенціалу витіснення робочих місць через автоматизацію. Політики повинні працювати над вирішенням цих проблем, створюючи політику, яка підтримує перепідготовку робочої сили, підвищення кваліфікації та перехід до нових ролей у цифровій економіці.

Оскільки глобальна цифрова економіка продовжує розвиватися, вона відкриє нові можливості як для компаній, урядів, так і для окремих людей. Однак ці можливості супроводжуються новими ризиками та проблемами, які необхідно вирішити, щоб забезпечити сталість цифрової економіки в довгостроковій перспективі. Однією з найважливіших проблем є забезпечення того, щоб цифрові технології використовувалися відповідально та етично. Оскільки дані стають все більш цінним ресурсом, питання, пов'язані з конфіденційністю даних, кібербезпекою та цифровим управлінням, ставатимуть все більш актуальними.

Урядам і організаціям потрібно буде працювати разом, щоб розробити глобальні стандарти захисту даних, а також основи для етичного використання нових технологій, таких як ШІ та біотехнології [31, с. 25–27].

Крім того, оскільки цифрова економіка продовжує розвиватися, потенціал економічної нерівності також зростає. Цифровий розрив, який означає розрив між тими, хто має доступ до цифрових технологій, і тими, хто його не має, залишається серйозною проблемою в багатьох частинах світу. Необхідно докласти зусиль, щоб цифрові технології були доступні для всіх, незалежно від географічного розташування чи соціально-економічного статусу. Подолання цифрового розриву вимагатиме співпраці між урядами, міжнародними організаціями та приватними компаніями для забезпечення справедливого доступу до цифрових інструментів, навичок і можливостей.

Дивлячись у майбутнє, цифрова економіка має величезний потенціал для стимулювання глобального економічного зростання, підвищення рівня життя та сприяння інноваціям у різних секторах. Однак реалізація цього потенціалу потребуватиме скоординованого та стратегічного підходу з інвестиціями в освіту, інновації, інфраструктуру та регулювання. Оскільки країни в усьому світі продовжують перехід до цифрової економіки, вони повинні працювати разом, щоб забезпечити справедливий розподіл переваг цифровізації та пом'якшення ризиків, пов'язаних із розвитком технологій. Цифрова економіка – це не лише майбутнє бізнесу, це майбутнє самої глобальної економіки.

1.2. Принципи та механізми функціонування та трансформації цифрової економіки

Зростання нових технологій та інновацій разом із їх широким застосуванням відіграє значну роль у зростанні важливості процесів оцифрування. У контексті глобалізації оцифрування стало важливим елементом у підвищенні конкурентоспроможності націй на глобальній арені. Для забезпечення ефективного функціонування цифрової економіки як великомасштабної системи вкрай важливо підтримувати розвиток і

збалансованість кожного компонента структури, заохочуючи подальший прогрес. Цифровізація ключових сфер суспільного життя впливає на створення сприятливого економічного середовища, забезпечуючи конкурентні переваги для країни. Це досягається за рахунок активного впровадження цифрових технологій у бізнес-процеси, виробництво та управління, а також збільшення частки високотехнологічного виробництва у ВВП країни [31, с. 25–27].

Використання різноманітних технологій та економічних аспектів у цифровій економіці дозволяє нам визначити та описати кілька основних компонентів, кожен із яких відіграє вирішальну роль у формуванні цифрової економіки. Наприклад, Ю. Олейнікова підкреслює, що цифрова економіка спирається на такі ключові елементи, як цифрові дані, використання передових технологій, розвиток цифрових платформ і створення нової цифрової інфраструктури, адаптованої до сучасних потреб. Постійна доступність Інтернету та зростання кількості користувачів у всьому світі також є невід’ємною частиною еволюції цієї економіки. Іншим важливим компонентом є цифрове мислення, яке має вирішальне значення для подальшого прогресу цифровізації. Експерти стверджують, що цифрова економіка зосереджена навколо ключових товарів і послуг, вироблених за допомогою цифрових технологій, платформ, мобільних додатків або платіжних сервісів.

Традиційні сектори економіки, після оцифрування, все більше включають цифрові продукти та послуги. Приклади включають електронну комерцію, електронний бізнес, промисловість 4.0, сільське господарство, виробництво, енергетику тощо. Ці сектори трансформуються за допомогою цифрових технологій, що призводить до появи нових бізнес-моделей або видів діяльності (таких як фінанси, ЗМІ, туризм і транспорт). Ця трансформація також залучає кваліфікованих робітників, споживачів і користувачів, усі вони роблять значний внесок у розвиток цифрової економіки.

Аналізуючи структуру цифрової економіки, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) виділяє три основні компоненти, зокрема:

– допоміжна інфраструктура або сектор ІКТ, який охоплює апаратне забезпечення, програмне забезпечення, телекомунікації, мережі тощо;

– електронний бізнес, який відноситься до ведення комерційної діяльності через комп'ютерні мережі, що сприяє віртуальній взаємодії між учасниками «віртуального ринку»;

– електронна комерція, яка включає фінансові та торговельні операції, що здійснюються за допомогою комп'ютерних мереж, а також бізнес-процеси, пов'язані з такими операціями [28, с. 15–18].

Концепція «допоміжної інфраструктури» має вирішальне значення, оскільки вона підкреслює життєво важливу роль інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які є ключовими рушійними силами розвитку в сучасному світі. Поєднання цих технологій формує нову технологічну парадигму, де ІКТ відіграють адаптовану та невід'ємну роль у різних секторах економіки. Загалом ІКТ охоплює всі технології, пов'язані з телекомунікаціями та інформаційними технологіями, які можуть обробляти, передавати та керувати мережевими функціями.

Таким чином, ІКТ можна розділити на дві ключові, взаємопов'язані області: Інтернет і мобільні бездротові мережі. Основні компоненти ІКТ включають:

– хмарні обчислення, що включають спеціалізовані центри обробки даних для збору та обробки даних (великі хмарні сервіси);

– програмне забезпечення, яке містить інструменти, програми та дані, які використовуються для виконання певних завдань на комп'ютерах;

– апаратне забезпечення, включаючи комп'ютерне обладнання, пристрої та датчики;

– цифрові транзакції, які дозволяють онлайн-перекази між учасниками цифрового ринку;

– цифрові дані, які стосуються даних, які можна обробити за допомогою певних технологій або пристроїв;

– доступ користувачів до глобальної мережі Інтернет, що забезпечує спілкування та взаємодію через кордони.

Ці елементи разом утворюють основу цифрової економіки, сприяючи її безперервному розвитку та інтеграції в усі аспекти глобальної економічної діяльності.

На додаток до інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), електронний

бізнес і електронна комерція відіграють вирішальну роль у розвитку цифрової економіки, кожен як окремі компоненти в його загальній структурі. Хоча в науковій літературі немає загальноприйнятого визначення цих явищ, вони набули свого нинішнього значення завдяки інноваційному розвитку бізнес-процесів під впливом збільшення кількості глобальних користувачів Інтернету. Хоча електронний бізнес тісно пов'язаний, він є ширшим поняттям, оскільки охоплює не лише транзакції купівлі та продажу, але й різноманітні взаємодії з партнерами, постачальниками, клієнтами та фінансовими установами.

Електронний бізнес означає підприємницьку діяльність, яка ведеться з використанням інформаційних технологій для трансформації відносин між компаніями, постачальниками, партнерами та клієнтами з метою підвищення загальної ефективності бізнесу та вдосконалення бізнес-процесів, таких як виробництво, управління запасами, розробка продуктів, управління ризиками, фінанси, та управління людськими ресурсами. У міру того як глобалізація прогресує та Інтернет все більше інтегрується в повсякденне життя, технології електронного бізнесу все більше розглядаються як життєво важливі інструменти в конкурентному бізнес-середовищі. Вплив електронного бізнесу неможливо переоцінити, оскільки він змінює діяльність компаній будь-якого розміру. Наприклад, він зміщує фокус з розробки продукту на продаж готової продукції, причому ключовим джерелом ринкової влади є інтелект, вбудований в організаційні структури дослідницьких і ринкових корпорацій, які створюють і контролюють нові інформаційні технології [9, с. 25–28].

Електронний бізнес зазвичай включає три основні компоненти: електронний документообіг, системи електронних платежів та електронну комерцію. Електронна комерція, підгрупа електронного бізнесу, включає фінансові та комерційні операції, пов'язані з купівлею, продажем, передачею або обміном фізичних продуктів, послуг та інформації через комп'ютерні мережі та глобальний Інтернет. Електронна комерція охоплює електронний обмін інформацією, рух капіталу, електронну торгівлю, електронні гроші, онлайн-маркетинг, електронні банківські послуги та цифрові страхові послуги.

У сфері економічних досліджень вчені, які вивчають електронну

комерцію, часто виділяють її основні форми: бізнес-споживач (B2C), бізнес-бізнес (B2B), бізнес-уряд (B2G), споживач-уряд (C2G) і від споживача до споживача (C2C). Коротко ці форми можна охарактеризувати так: C2C передбачає взаємодію між користувачами Інтернету, B2C стосується взаємодії між підприємствами та кінцевими споживачами, як правило, для продажу товарів, послуг або інформації через онлайн-платформи. B2B передбачає обмін товарами, послугами чи інформацією виключно між компаніями в цифровому середовищі, що сприяє розширенню ланцюгів поставок, створюючи нові можливості для встановлення контактів (наприклад, аукціони, обміни). B2G представляє взаємодію між бізнесом і державними органами на різних рівнях, від місцевої влади до міжнародних організацій. Навпаки, C2G полегшує зв'язки між споживачами та державою, і вважається найменш розвиненою формою електронної комерції.

Європейська комісія пропонує цікавий підхід до визначення основних компонентів цифрової економіки за допомогою Індексу цифрової економіки та суспільства (DESI). Ця структура визначає кілька ключових елементів, зокрема:

- комунікаційна інфраструктура: мобільний широкосмуговий Інтернет, швидкісний та надшвидкісний широкосмуговий Інтернет;
- людський капітал: базові навички користування Інтернетом, їх вдосконалення та розвиток;
- використання Інтернету: контент, спілкування та онлайн-транзакції
- інтеграція цифрових технологій: цифровізація бізнесу та електронної комерції;
- інтеграція цифрових державних послуг: електронний уряд та цифрова охорона здоров'я.

Цей підхід узгоджується з переконанням, що інфраструктура цифрової економіки виходить за рамки лише цифрових компонентів, включаючи інші важливі фактори, такі як людський капітал, бізнес-середовище та урядова політика. Разом ці елементи утворюють всеосяжний масив знань та інформації, який є важливим для розвитку цифрової економіки, причому кожна конкретна галузь знань робить внесок у складну та масштабну економічну систему.

Концепція цифрової інфраструктури залишається дещо незрозумілою в академічній літературі, але експерти загалом описують її як комплексну систему взаємопов'язаних підсистем, призначених для сприяння ефективній взаємодії та задоволення попиту на цифрові товари та послуги. Щоб краще зрозуміти цифрову інфраструктуру, корисно розбити її на основні компоненти:

Жорстка цифрова інфраструктура: це включає мережеві інфраструктури, такі як фіксоване, мобільне, цифрове телебачення, радіо та спеціалізовані мережі, а також центри обробки даних, де відбувається зберігання та обробка.

М'яка цифрова інфраструктура: це охоплює цифрові послуги та програми, включаючи платформи та інноваційні розробки, а також пристрої та термінали, такі як комп'ютери, смартфони, планшети та сервісні термінали.

Наявність надійної мережевої інфраструктури є основою міцної цифрової інфраструктури, оскільки вона забезпечує важливий зв'язок як всередині, так і зовні, а центри обробки даних підтримують обробку великих наборів даних. Цифрові послуги та програми додають цінність бізнес-операціям, задовольняючи цифрові потреби споживачів, а пристрої служать посередниками між людьми та цифровими продуктами [9, с. 25–28].

Важливою частиною вивчення структурного розвитку глобальної цифрової економіки є визначення її ключових учасників. Наразі не існує універсально узгодженого підходу до визначення цих учасників, але загальне розуміння можна сформуванати, розглянувши головних залучених учасників. Цифрові технології трансформують традиційну економіку, впливаючи на всіх учасників міжнародних економічних відносин: держави, регіональні інтеграційні об'єднання, міжнародні організації, транснаціональні корпорації, підприємства (юридичні особи), фізичних осіб. Розвиток цифровізації в глобальній економіці залежить від активної участі та співпраці цих зацікавлених сторін, оскільки співпраця дозволяє швидко впроваджувати нові технології, що приносить користь як розробникам, постачальникам, виробникам, так і кінцевим споживачам.

Оскільки потік даних та інформації через кордони стає все більш центральним для глобальної економіки, потреба в ефективному глобальному

управлінні зростає. Це включає створення міжнародного координаційного органу для сприяння обміну даними та сприяння розвитку цифрових технологій. Такий орган міг би допомогти у вирішенні основних глобальних проблем, таких як бідність, хвороби, голод і зміна клімату. Однак розбіжності щодо регулювання призвели до зупинки міжнародних дискусій, незважаючи на зростання кількості угод про торгівлю цифровими даними між ключовими гравцями глобальної цифрової економіки.

Експерти Конференції ООН з торгівлі та розвитку підкреслили важливість міжнародного регулювання потоків цифрових даних. Вони стверджують, що ні сувора локалізація даних, ні необмежений рух цифрових даних не відповідатимуть інтересам країн, які переслідують цілі сталого розвитку. Глобальна координація є важливою для запобігання подальшій фрагментації Інтернету та цифрового простору, що ускладнить зусилля з вирішення нагальних національних і глобальних проблем і посилить цифровий розрив, особливо для країн, що розвиваються. Організація Об'єднаних Націй висловила готовність служити платформою для обговорення та вирішення цих проблем, пов'язаних із майбутнім глобальної цифрової економіки.

Тому успіх глобальної цифрової економіки залежить від ефективного розвитку цифрової інфраструктури, забезпечення балансу між усіма її компонентами. Це досягається завдяки використанню різноманітних цифрових технологій та зростанню значення інформації як ресурсу, який може підвищити конкурентоспроможність учасників міжнародної економіки. Сучасна цифрова інфраструктура виходить за рамки лише цифрових елементів, включаючи важливі фактори, такі як людський капітал, бізнес-середовище та державна політика. Крім того, глобальні цифрові перетворення, викликані пандемією COVID-19, спонукають міжнародне співтовариство розглянути можливість створення нової глобальної та інституційної структури, потенційно очолюваної Міжнародним координаційним органом, для вирішення глобальних проблем розвитку та керівництва міжнародним управлінням цифровими технологіями та даними.

1.3. Вплив цифрової економіки на соціальне-економічне становище світу

Швидкий розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних і цифрових технологій дедалі більше стає основною рушійною силою не лише підприємницької діяльності, але й глобальної торгівлі та світової економіки в цілому. Ці технології, такі як Інтернет, смартфони та штучний інтелект, змінили спосіб взаємодії суспільств, створивши нові способи спілкування та самовираження, одночасно сприяючи глибшій інтеграції в цифрове життя. Триваюча цифрова трансформація традиційної економіки та бізнес-операцій стала одним із найважливіших інструментів адаптації до нових викликів і вимог глобальної економіки та суспільства XXI-го ст. Оскільки цифрові технології продовжують розвиватися, вони змінюють майже кожен аспект життя, впливаючи на людей, компанії, уряди та економіку в цілому [39, с. 117–128].

Цифровізація різних секторів економіки викликає глибокі трансформаційні зміни. Цей процес призводить не лише до структурних зрушень, але також призводить до значних соціальних наслідків, включаючи розвиток розумних міст, оцифрування охорони здоров'я та освіти, а також збільшення використання штучного інтелекту (ШІ) і робототехніки в повсякденному житті. Ці події створили численні можливості як для розвинутих країн, так і для країн, що розвиваються, сприяючи появі «відкритого цифрового суспільства», яке відіграє вирішальну роль у стимулюванні економічного зростання та підвищення продуктивності. Однак поглиблення цифровізації також створює нові виклики. Зараз урядам доручено розробити відповідні стратегії та політику для подолання довгострокових наслідків епохи цифрових технологій, забезпечуючи максимальне використання переваг цифрових технологій і одночасно пом'якшуючи потенційні ризики.

Важливим елементом цифрової економіки є її залежність від технологічного прогресу. За словами дослідника Майкла Мандела, економічний цикл у цифровій економіці тісно пов'язаний із технологічним циклом. Оскільки цифрові технології розвиваються, вони змінюють традиційні економічні моделі та створюють нову динаміку. Ці розробки регулюються декількома ключовими принципами, які є

основою функціонування цифрової економіки. Ці принципи підкреслюють перехід від матеріальних активів до нематеріальних, глобальний взаємозв'язок виробників і споживачів, скорочення часу та простору в економічних операціях, а також появу інноваційних організаційних та управлінських моделей.

Одним із центральних принципів цифрової економіки є «зникнення» матеріальних активів на користь нематеріальних активів, таких як людський капітал, ідеї, знання та штучний інтелект. У міру того, як відбувається цей зсув, ефективність цифрової економіки зростає завдяки зростанню важливості нематеріальних активів. Цінність фізичних товарів падає, оскільки компанії та споживачі все більше покладаються на цифрові послуги, програмне забезпечення та продукти, засновані на знаннях. Ця трансформація особливо очевидна в таких галузях, як розробка програмного забезпечення, онлайн-послуги та штучний інтелект, де інтелектуальна власність і людський досвід стали ціннішими, ніж традиційні виробничі процеси.

Для цифрової економіки також характерний принцип «стиснення» простору. У глобалізованій цифровій економіці значення географічної відстані зменшується. Виробники, споживачі та конкуренти взаємопов'язані незалежно від їх фізичного розташування. Це має серйозні наслідки для міжнародної торгівлі, оскільки цифрові платформи дозволяють підприємствам легко виходити на глобальні ринки, минаючи традиційні бар'єри входу. Стиснення простору також сприяє зростанню міжнародних ланцюгів постачання, дозволяючи компаніям отримувати товари та послуги з усього світу з мінімальними логістичними проблемами [39, с. 117–128].

«Зменшення» часу є ще одним ключовим принципом формування цифрової економіки. Цифрові технології дозволяють швидше спілкуватися, приймати рішення та обробляти транзакції, що, у свою чергу, прискорює темпи економічної діяльності. Здатність швидше приймати рішення та швидше впроваджувати зміни стала головною перевагою для компаній, що працюють на конкурентних ринках. У результаті компанії, які можуть швидше адаптуватися до мінливих умов, мають кращі можливості для досягнення успіху в динамічній цифровій економіці. Цей принцип також впливає на поведінку споживачів,

оскільки цифрові платформи спрощують для людей миттєве придбання товарів і послуг, часто всього за кілька кліків.

«Розумний» принцип організації та управління тісно пов'язаний із зростаючою важливістю людського капіталу, знань і штучного інтелекту. У цифровій економіці компанії покладаються на інтелектуальні системи для оптимізації операцій, стимулювання інновацій та покращення процесу прийняття рішень. Штучний інтелект, машинне навчання та аналітика даних змінюють те, як компанії керують ресурсами, аналізують ринкові тенденції та прогнозують поведінку споживачів. Цей принцип підкреслює перехід до економіки, заснованої на знаннях, де здатність використовувати та застосовувати інформацію є ключовою конкурентною перевагою [41, с. 11–18].

Іншою визначальною характеристикою цифрової економіки є принцип «мережевого» зростання. Вірусна природа цифрових комунікацій дозволяє швидко поширювати інформацію серед учасників бізнесу. Соціальні медіа, цифровий маркетинг і онлайн-спільноти дозволяють компаніям швидко й ефективно поширювати свої повідомлення, охоплюючи широку аудиторію за короткий проміжок часу. Широке впровадження цифрових технологій створило мережевий ефект, коли вартість продукту чи послуги зростає, чим більше людей ним користуються. Цей принцип сприяє зростанню цифрових платформ, оскільки успіх таких платформ, як соціальні медіа, сайти електронної комерції та онлайн-ринки, часто пов'язаний із розміром їх бази користувачів.

«Ефективність» роботи з інформацією також є ключовим принципом цифрової економіки. Оскільки потік даних зростає, здатність аналізувати, упорядковувати та отримувати корисну інформацію з великих обсягів інформації стає важливою. Компанії, які можуть ефективно керувати та використовувати дані, мають конкурентну перевагу в цифровій економіці. Великі дані, аналітика та хмарні обчислення дозволили компаніям оптимізувати свою діяльність, покращити взаємодію з клієнтами та приймати рішення на основі даних. Оскільки дані продовжують зростати в об'ємі та ускладнюватися, попит на вдосконалені інструменти аналізу даних та експертизу лише зростатиме.

Принцип «віртуальності» на ринку означає перехід від фізичних ринків до віртуальних. Поява електронної комерції та цифрових платформ дозволила обмінюватися продуктами та послугами без необхідності фізичної присутності. Онлайн-ринки, цифрові вітрини та віртуальні послуги замінили традиційний бізнес у багатьох секторах. Ця зміна усунула фізичні бар'єри для конкуренції, дозволивши споживачам миттєво отримувати доступ до продуктів з усього світу. Віртуальні ринки характеризуються своєю доступністю, зручністю та ефективністю, надаючи споживачам більший вибір, а підприємствам – більший охоплення.

Заслуговує на увагу і принцип зміни структури витрат у цифровій економіці. Оскільки інформація стає невід'ємною складовою продуктів і послуг, матеріальні витрати, пов'язані з виробництвом, зменшуються. Ця зміна призвела до появи цифрових продуктів, таких як програмне забезпечення та онлайн-сервіси, для виробництва яких потрібні мінімальні фізичні ресурси. Зменшення матеріальних витрат і можливість швидкого масштабування цифрових продуктів полегшили підприємствам розширювати свої пропозиції та охоплювати нових клієнтів. Крім того, цифрові технології зменшили транзакційні витрати, що полегшило підприємствам участь у міжнародній торгівлі та співпрацю з партнерами по всьому світу.

Принцип «імпульсивної» мотивації відноситься до природи купівельної поведінки в Інтернеті. У цифровій економіці споживачі частіше роблять спонтанні покупки під час пошуку інших товарів. Цей принцип підкреслює вплив цифрової реклами, систем рекомендацій і впливових осіб соціальних мереж на поведінку споживачів. Онлайн-платформи використовують персоналізовані рекомендації та цільову рекламу, щоб стимулювати імпульсивні покупки, що стало ключовою особливістю електронної комерції. Використовуючи дані про вподобання споживачів, компанії можуть оптимізувати свої маркетингові стратегії та стимулювати продажі на цифровому ринку [41, с. 11–18].

Нарешті, принцип «інтернаціоналізації» означає усунення бар'єрів для виробництва та споживання завдяки цифровим технологіям. Глобалізації торгівлі та логістики сприяло широке використання цифрових інструментів, що

спрощує доступ компаній до глобальних ринків, а споживачів — купувати товари з усього світу. Цифрова економіка змінила міжнародну торгівлю, зменшивши час і вартість транскордонних операцій. Оскільки цифрові технології продовжують розвиватися, вони ще більше оптимізують глобальну торгівлю та зробляють товари та послуги більш доступними для споживачів у всьому світі.

Загальні принципи, які керують глобальною цифровою економікою, не лише підкреслюють її відмінні риси як нової економічної системи, але й визначають зв'язок між процесами цифровізації та еволюцією глобальної мережі Інтернет, ІКТ та цифрових технологій. Цифрова економіка вперше стала темою обговорення під час саміту G20 в Анталії 2015 р., де країни визнали, що світова економіка вступає в еру інтернет-економіки. Цей новий етап представляє як можливості, так і проблеми. У 2016 р. в Ханчжоу було започатковано «Ініціативу з розвитку цифрової економіки та співробітництва», яка окреслила суть, значення та ключові сфери цифрової економіки. Ця ініціатива також об'єднала провідні країни для встановлення фундаментальних принципів подальшого розвитку цифрової економіки з метою стимулювання економічного зростання.

Тоді G20 визначила сім ключових принципів сприяння економічному розвитку та співпраці в цифровій економіці, що ознаменувало відхід від традиційних підходів. Поява цих принципів цифрової економіки збіглася з широким впровадженням цифрових технологій за останнє десятиліття. У результаті різні міжнародні організації почали досліджувати нові методи включення цифрових інструментів у свої плани розвитку. Одним із перших прикладів був ЮНІСЕФ, який у 2009 році представив свої «Принципи розвитку інновацій та технологій». Ця робота викликала подальше обговорення та аналіз у сфері цифрового розвитку, що зрештою призвело до створення робочої групи «Принципи цифрового розвитку» при Агентстві США з міжнародного розвитку (USAID) у 2015 р. [44, с. 10–17].

Ці принципи були розроблені у співпраці з кількома організаціями, зокрема Фондом Білла та Мелінди Гейтс, Шведським агентством міжнародного розвитку

(SIDA), ЮНІСЕФ, Програмою розвитку ООН (ПРООН), Світовим банком і Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ). У доповіді «Від принципів до практики: впровадження принципів цифрового розвитку – перспективи та рекомендації» було зібрано дев'ять принципів успішного застосування цифрових технологій у програмах розвитку. Ці принципи включають:

- орієнтація на клієнта: успіх цифрових ініціатив залежить від розуміння потреб і проблем цільових споживачів цих технологій;

- обізнаність про екосистему: цифрові ініціативи повинні враховувати існуючі місцеві структури та потреби, оскільки цифрова екосистема є складною та постійно розвивається;

- масштабованість: щоб цифровий продукт або послуга були ефективними, їх потрібно легко поширювати та масштабувати, щоб охопити широку аудиторію на місцевому, регіональному чи міжнародному рівнях;

- стійкість: розробка цифрових інструментів і платформ, які сприяють сталому зростанню, має важливе значення для досягнення тривалого позитивного впливу;

- управління даними: успіх цифрових ініціатив залежить від ретельного збору та використання даних для прийняття обґрунтованих рішень і вжиття відповідних дій;

- відкриті дані: використання відкритих даних, кодів з відкритим вихідним кодом та інновацій сприяє співпраці в спільноті цифрових розробників і допомагає уникнути непотрібного дублювання зусиль;

- повторне використання та вдосконалення. Замість того, щоб створювати абсолютно нові рішення, слід зосередитися на адаптації та вдосконаленні існуючих технологій для підвищення ефективності та результативності;

- конфіденційність і безпека: для забезпечення конфіденційності та безпеки користувачів необхідна ретельна перевірка того, як дані збираються, зберігаються та передаються;

- співпраця: обмін інформацією, ідеями та ресурсами між проектами, організаціями та секторами призводить до підвищення ефективності та збільшення впливу.

Експерти погоджуються, що ці принципи не висічені в камені, оскільки цифрові технології продовжують розвиватися, а самі принципи з часом потребуватимуть оновлення та адаптації. На початку 2021 р. Комісія з цифрової економіки Міжнародної торгової палати представила новий набір основоположних принципів у рамках свого дослідження впливу цифрової економіки. Серед них п'ять основних принципів: економічне зростання, можливості, стабільність, співпраця та сприятливе середовище. Ці принципи підкреслюють необхідність створення сприятливої екосистеми, яка може сприяти цифровій трансформації, одночасно забезпечуючи інклюзивний і сталий розвиток [44, с. 10–17].

Сучасний погляд на визначення основних принципів глобальної цифрової економіки представляє Даг Антін, засновник технологічної компанії TSI Global Media. Він визначає сім ключових принципів, які відіграють значну роль у формуванні соціальних аспектів життя індивідів і створюють складну, багатогранну систему. За словами Антіна, ці принципи такі:

– принцип мережевого ефекту: цифрові платформи об'єднують великі групи людей, а користувачі самі створюють «вміст» (дані). Цей процес остаточно перетворює інформацію на «вплив», нову форму капіталу;

– принцип цифрових активів: із зростанням економічної діяльності в Інтернеті цінність і значення цифрових активів у цифровій економіці продовжуватимуть зростати;

– принцип сукупної переваги: перші користувачі цифрових технологій, особливо ті, хто вперше створив цифрові підприємства, отримують значну перевагу, накопичуючи цифрові активи перед іншими;

– принцип дефіциту: чим рідше цифровий актив або продукт, тим ціннішим він стає, керуючи ключовими ринковими силами цифрової економіки;

– принцип інфляції: зі збільшенням кількості інформації та цифрових активів їх вартість зменшується, що робить їх менш цінними для інших;

– принцип трудового арбітражу: доступ до Інтернету в слаборозвинутих регіонах призведе до зниження заробітної плати в розвинених країнах, вирівнюючи ставки на світовому ринку;

– принцип зростання: у міру зростання цінності Інтернету стратегії цифрового розвитку деяких розвинутих країн будуть зосереджені на залученні найкращих цифрових професіоналів, що призведе до глобальної міграції.

Таким чином, цифрова економіка являє собою складний і багатогранний аспект глобального розвитку, який обумовлений новими технологіями та даними. Ці цифрові активи стають дедалі ціннішими, кидаючи виклик традиційним економічним концепціям. Цифрова економіка базується на принципах сталого економічного зростання та міжнародної співпраці, пропонуючи нові можливості, які вимагають фундаментальної переоцінки традиційного підходу до управління економікою та суспільством. Прийняття цих змін і дотримання основних принципів цифрової економіки є складним процесом. Однак, незалежно від темпів адаптації, суспільство продовжуватиме перехід до різноманітного та взаємопов'язаного цифрового світу.

Висновки до 1 розділу

Цифрова трансформація є одним із ключових процесів сучасної економіки, що змінює традиційні моделі бізнесу та управління за допомогою новітніх технологій. Вона охоплює всі аспекти діяльності — від виробництва і логістики до взаємодії з кінцевим споживачем та всіх процесів усередині організацій. Під цифровою трансформацією розуміється інтеграція цифрових технологій у всі сфери діяльності, що призводить до значних змін у спосіб ведення бізнесу, взаємодії з клієнтами та організації внутрішніх процесів.

Процес цифрової трансформації не обмежується тільки технологічними інноваціями, але також передбачає глибоку зміну культури організацій, які повинні адаптуватися до нових умов. Важливою складовою є підвищення ефективності та гнучкості за допомогою таких технологій, як хмарні обчислення, штучний інтелект, Інтернет речей та великі дані. Крім того, цифрова трансформація стосується не лише окремих організацій, але й державних структур, що мають змінювати свої стратегії та політику відповідно до нових умов.

Визначення цифрової трансформації може варіюватися залежно від

контексту, але основною метою є створення безперервного і взаємопов'язаного процесу, що забезпечує інтеграцію нових цифрових можливостей в організаційну структуру, що дозволяє адаптуватися до швидко змінюваного технологічного та економічного середовища.

Цифрова економіка базується на кількох принципах, які визначають її механізми функціонування та трансформації. Основними принципами є мережевий ефект, принцип цифрових активів, принцип кумулятивної переваги, принцип дефіциту, принцип інфляції, принцип арбітражу праці, принцип зростання та інші. Всі ці принципи взаємодіють між собою і визначають, як цифрові технології впливають на економічні процеси.

Мережевий ефект є одним із найважливіших принципів, оскільки він дозволяє платформам збирати величезну кількість користувачів, що забезпечує створення та обмін інформацією. Цей ефект також сприяє виникненню нових форм капіталу, таких як «вплив» або «ціна даних», що є важливими активами в цифровій економіці.

Принцип цифрових активів вказує на значущість цифрових ресурсів, які займають все більшу роль у створенні вартості та зростанні економіки. Зі збільшенням кількості даних і цифрових інструментів зростає і їхня вартість, що дозволяє створювати нові можливості для бізнесу.

Принцип кумулятивної переваги описує ситуацію, коли перші учасники, що освоюють цифрові технології, здобувають величезну перевагу перед іншими, що призводить до їхнього домінування на ринку. Водночас принцип дефіциту означає, що рідкість цифрових активів створює конкуренцію за їхнє володіння і доступ.

Інфляція, арбітраж праці та зростання також впливають на те, як працюють цифрові платформи, змінюючи глобальний ринок праці та стимулюючи мобільність трудових ресурсів.

Механізм функціонування цифрової економіки можна описати через інфраструктуру, включаючи цифрові платформи, хмарні обчислення, автоматизацію бізнес-процесів, аналіз великих даних і інтеграцію інноваційних технологій, таких як штучний інтелект і блокчейн. Завдяки цьому економіка

здатна працювати більш ефективно і швидко, забезпечуючи взаємодію учасників на глобальному рівні.

Цифрова економіка має глибокий вплив на соціально-економічне становище світу, змінюючи не тільки бізнес-процеси, але й соціальні відносини, ринки праці та глобальну економічну карту. Одним з основних впливів є глобалізація, яка дозволяє бізнесам працювати на нових міжнародних ринках і виходити на світовий рівень через цифрові платформи. Ці процеси зумовлюють зростання економік, особливо в країнах, які раніше не мали доступу до глобальних ринків.

Цифровізація також змінює ринок праці, оскільки автоматизація, роботи та штучний інтелект замінюють традиційні професії, створюючи нові можливості, але й нові виклики, такі як скорочення робочих місць у традиційних секторах. Це також веде до необхідності розвитку нових навичок у робочій силі, таких як програмування, аналітика даних, управління цифровими платформами.

Важливим аспектом є вплив цифрової економіки на рівень нерівності. З одного боку, доступ до новітніх технологій і цифрових платформ може стимулювати економічне зростання, однак з іншого боку, відсутність доступу до інтернету та технологій у слаборозвинутих країнах поглиблює цифрову нерівність між державами та регіонами.

Цифрова економіка змінює також соціальні структури, оскільки інтернет і соціальні медіа стають основними інструментами для спілкування, навчання та ведення бізнесу. Зростає роль цифрових ідентичностей, які стають важливими як для бізнесу, так і для громадян у повсякденному житті.

Загалом, цифрова економіка має велике значення для соціально-економічного розвитку, створюючи нові можливості для багатьох країн та регіонів, але також вимагаючи значних змін у політиці, управлінні, освіті та соціальній сфері. Ці зміни можуть як сприяти більшому соціально-економічному розвитку, так і загострювати існуючі проблеми, такі як нерівність і цифровий розрив між країнами.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Загальна характеристика Університету митної справи та фінансів

Університет митної справи та фінансів (УМСФ) є важливим освітнім, науковим та методичним центром в Україні, який готує фахівців у сфері митної справи, фінансів та права. Його утворення, академічна діяльність та міжнародна співпраця відображають високий рівень інституційного розвитку в умовах сучасної економіки та глобалізації. Даний вищий навчальний заклад активно сприяє формуванню висококваліфікованих кадрів для різноманітних державних та приватних установ, включаючи митні органи, фінансові установи, органи державної влади та бізнес-сектори.

Університет митної справи та фінансів був утворений 3 вересня 2014 р. шляхом об'єднання двох освітніх установ: Академії митної служби України та Дніпропетровської державної фінансової академії. Це об'єднання дозволило створити потужний навчальний заклад, який здатен поєднати найкращі практики з підготовки фахівців у сферах митної справи, фінансів, права та економіки.

Одним з основних напрямів діяльності університету є підготовка кадрів для митних органів України, а також інших державних структур, що працюють у сфері митної, фінансової та правової політики. Університет має IV рівень акредитації, що підтверджує високий рівень його навчальних програм та здатність здійснювати підготовку фахівців з освітніми ступенями «Бакалавр», «Магістр» та «Доктор наук» [40, с. 34–39].

Значну увагу в Університеті приділяють не тільки навчальній діяльності, але й науковим дослідженням, розвитку міжнародної співпраці та інноваційним технологіям. Серед ключових партнерів УМСФ є такі міжнародні організації, як Всесвітня митна організація (ВМО), з якою укладений Меморандум про взаєморозуміння. Завдяки цьому документу, Університет отримує можливість брати участь у світових освітніх програмах та ініціативах, що сприяє підвищенню

кваліфікації митників та розвитку митної справи на міжнародному рівні.

Університет митної справи та фінансів активно співпрацює з міжнародними організаціями та навчальними закладами, що надає студентам і викладачам можливість брати участь у численних міжнародних проектах. Наприклад, університет є членом Міжнародної мережі митних університетів та активним учасником проекту PICARD (Партнерство в митних наукових дослідженнях і розвитку). Крім того, Університет має партнерські зв'язки з Центром міжнародної юридичної освіти, що дає змогу залучати досвідчених міжнародних лекторів та експертів для проведення лекцій з різних галузей права та митної справи.

Особливу увагу приділено діяльності Регіонального навчального центру, який був створений на базі Університету в 2010 р. Цей центр є пілотною базою для Європейського регіону Всесвітньої митної організації та виконує важливу роль у розвитку навчання та підвищення кваліфікації митників на рівні Європи.

Університет митної справи та фінансів має розгалужену структуру, яка включає кілька факультетів і навчально-наукових інститутів. Кожен факультет чи інститут спеціалізується на певній галузі знань, що відповідає потребам сучасного ринку праці та вимогам міжнародних стандартів [25, с. 75–77].

Навчально-науковий інститут права та міжнародно-правових відносин. Цей інститут готує фахівців за спеціальностями «Право», «Міжнародне право», «Правоохоронна діяльність», а також забезпечує наукові дослідження у галузі права. Підготовка здійснюється як на денній, так і на заочній формі навчання. Інститут надає студентам можливість брати участь у науково-дослідних проектах та отримувати практичні навички через активну співпрацю з юридичними та митними установами.

Факультет інноваційних технологій. Цей факультет готує фахівців у таких сферах, як кібербезпека, комп'ютерні науки, прикладна математика та інженерія програмного забезпечення. Студенти факультету отримують ґрунтовну теоретичну підготовку та практичні навички, що дозволяють їм ефективно працювати в умовах швидко змінюваного технологічного середовища.

Фінансовий факультет. На цьому факультеті готують фахівців у галузі

фінансів, банківської справи, страхування та інших фінансових послуг. Студенти вивчають основи економіки, фінансового аналізу, оподаткування та міжнародних фінансових відносин, що дає їм змогу працювати у фінансових установах, банках, державних органах, а також в міжнародних компаніях.

Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин. Цей факультет забезпечує підготовку фахівців з міжнародних економічних відносин, маркетингу, туризму та готельної справи, а також вивчає соціальні відносини та підприємницьку діяльність. Студенти факультету мають можливість вивчати актуальні питання глобальної економіки, міжнародного бізнесу та підприємництва.

Факультет управління. Факультет здійснює підготовку фахівців у галузі управління, обліку та оподаткування, публічного управління, журналістики та психології. Це дає студентам можливість отримати широкі знання в управлінських науках, а також набути практичних навичок для роботи в органах державної влади, бізнесі та медіа.

Університет митної справи та фінансів активно займається науковими дослідженнями, зокрема в сфері митної справи, економіки, фінансів та права. Окрім того, в університеті активно реалізується програма наукових конференцій, семінарів та лекцій, що дозволяє студентам та викладачам обмінюватися досвідом та знаннями з іншими навчальними закладами та організаціями [25, с. 75–77].

Університет також здійснює великий обсяг науково-дослідної роботи, що сприяє розвитку інновацій та технологій у митній сфері та економіці. Особливу увагу приділяють питанням економічної безпеки, трансакційних витрат в митній сфері, інтеграції України у світову економіку та розвитку міжнародних економічних відносин.

Університет митної справи та фінансів є важливим навчальним і науковим центром в Україні, що активно сприяє розвитку митної справи, фінансів та права на національному та міжнародному рівнях. Завдяки висококваліфікованим викладачам, інноваційним програмам навчання та активній міжнародній співпраці, університет забезпечує підготовку фахівців, які здатні ефективно працювати в умовах глобалізації та сучасних економічних реалій.

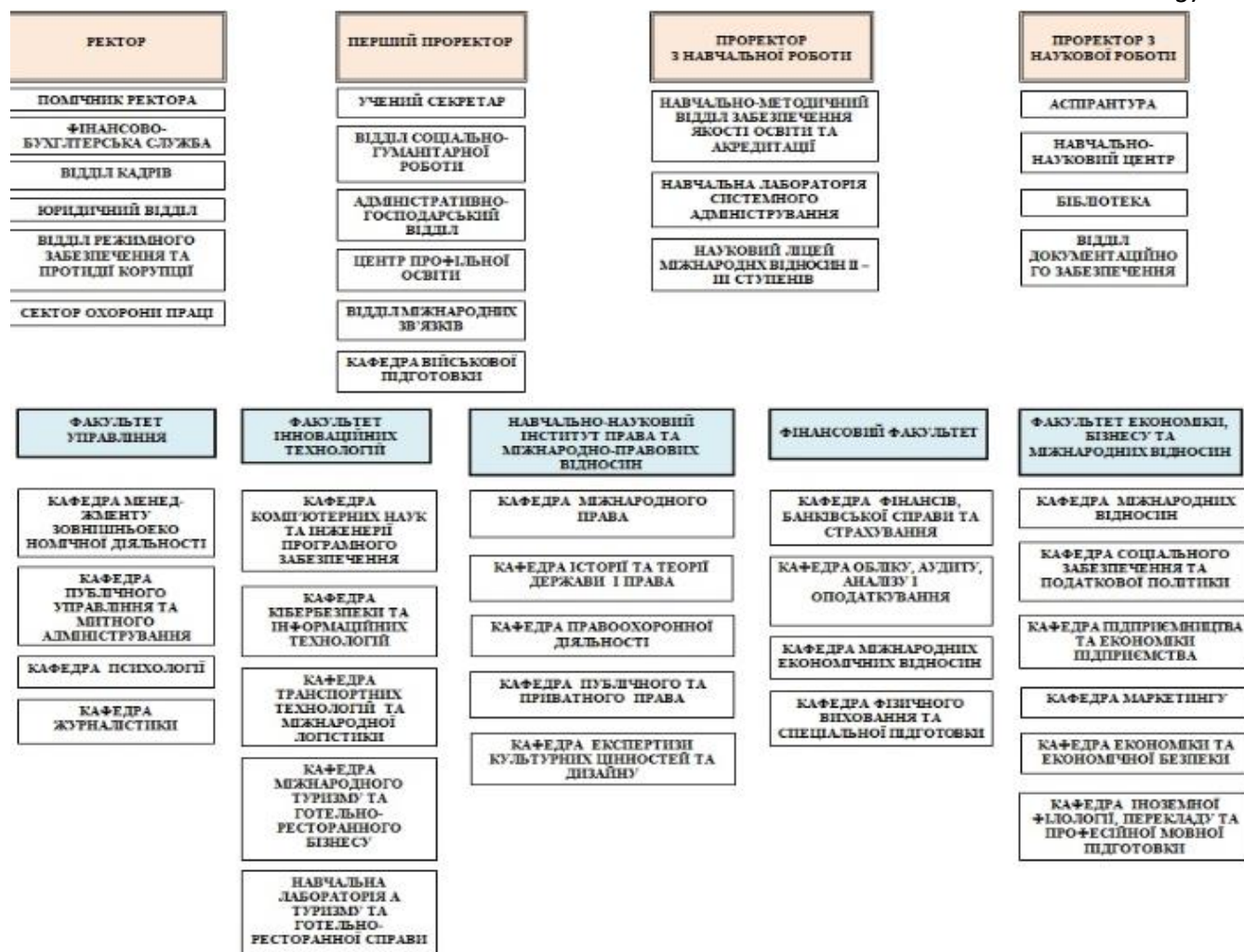

Рис 1.1. Організаційна структура УМСФ [14].

УМСФ сприяє створенню висококваліфікованих фахівців для державного та приватного секторів, зокрема для митних органів, фінансових установ, органів державної влади, бізнесу та інших ключових галузей. Його внесок у розвиток економіки та суспільства можна розглядати через призму різноманіття освітніх програм, зокрема тих, що орієнтовані на задоволення попиту ринку праці.

Освітні програми університету розроблені з урахуванням сучасних викликів глобалізації та економічної інтеграції, що дозволяє випускникам інтегруватися в міжнародний ринок праці. Це підтверджується переліком спеціальностей, за якими здійснюється підготовка бакалаврів, магістрів і докторів філософії, наведеним у таблицях.

Підготовка на освітньому рівні «бакалавр» охоплює 27 спеціальностей, що відображає широкий спектр потреб сучасної економіки, права, інформаційних технологій і соціально-гуманітарних наук. Університет

забезпечує базову підготовку за такими напрямками, як «Право», «Філологія», «Економіка», «Фінанси, банківська справа та страхування», а також сучасними, такими як «Кібербезпека» та «Комп'ютерні науки».

Таблиця 2.1

Перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців
за освітнім рівнем «бакалавр»

з/п	Код	Назва спеціальності
1	017	Фізична культура і спорт
2	022	Дизайн
3	032	Історія та археологія
4	034	Культурологія
5	035	Філологія
6	051	Економіка
7	052	Політологія
8	053	Психологія
9	061	Журналістика
10	071	Облік і оподаткування
11	072	Фінанси, банківська справа та страхування
12	073	Менеджмент
13	075	Маркетинг
14	076	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
15	081	Право
16	121	Інженерія програмного забезпечення
17	122	Комп'ютерні науки
18	125	Кібербезпека
19	232	Соціальне забезпечення
20	241	Готельно-ресторанна справа
21	242	Туризм
22	262	Правоохоронна діяльність
23	275	Транспортні технології (автомобільний транспорт)
24	281	Публічне управління та адміністрування
25	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
26	292	Міжнародні економічні відносини
27	293	Міжнародне право

Джерело: складено на основі [14].

Включення таких спеціальностей, як «Готельно-ресторанна справа» та «Туризм», демонструє адаптацію освітніх програм до зростаючої важливості сфери послуг. У той же час напрями «Правоохоронна діяльність» і «Публічне управління та адміністрування» підтверджують орієнтацію на підготовку кадрів для державного сектору.

Бакалаврські програми УМСФ забезпечують студентам базові знання та навички, необхідні для працевлаштування, а також підготовку до подальшого

навчання на магістерському рівні.

Таблиця 2.2

Перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців
за освітнім рівнем «магістр»

з/п	Код	Назва спеціальності
1	035	Філологія
2	051	Економіка
3	071	Облік і оподаткування
4	072	Фінанси, банківська справа та страхування
5	073	Менеджмент
6	076	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
7	081	Право
8	121	Інженерія програмного забезпечення
9	122	Комп'ютерні науки
10	232	Соціальне забезпечення
11	262	Правоохоронна діяльність
12	275	Транспортні технології (автомобільний транспорт)
13	281	Публічне управління та адміністрування
14	292	Міжнародні економічні відносини

Джерело: складено на основі [14].

Магістерські програми УМСФ орієнтовані на спеціалізацію і поглиблене вивчення вибраних напрямів. В табл. 2.2 перелік магістерських спеціальностей включає 14 напрямів, серед яких «Філологія», «Економіка», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», «Інженерія програмного забезпечення» та ін.

Магістерська підготовка дає змогу студентам отримати додаткові знання та навички, необхідні для виконання управлінських і дослідницьких функцій. Особливо це важливо для таких спеціальностей, як «Менеджмент», «Фінанси, банківська справа та страхування», а також «Міжнародні економічні відносини», які потребують глибокого розуміння глобальних економічних процесів.

Одним із ключових напрямів є «Публічне управління та адміністрування», що відповідає потребам реформування державної служби в Україні. Випускники цієї спеціальності здатні працювати на керівних посадах у державних органах і розробляти інноваційні моделі управління.

Програми підготовки докторів філософії (PhD) є найвищим рівнем освіти в УМСФ. Табл. 2.3 з переліком спеціальностей для PhD включає 5 напрямів, серед яких «Економіка», «Право», «Фінанси, банківська справа та

страхування», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» і «Публічне управління та адміністрування».

Таблиця 2.3

Перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка докторів філософії

№ з/п	Код	Назва спеціальності
1	051	Економіка
2	072	Фінанси, банківська справа та страхування
3	076	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
4	081	Право
5	281	Публічне управління та адміністрування

Джерело: складено на основі [14].

Ці програми спрямовані на розвиток наукових досліджень і підготовку експертів, які здатні впливати на розвиток галузей через інновації та наукові відкриття. Наприклад, докторська програма з економіки дозволяє вивчати сучасні економічні процеси, розробляти антикризові стратегії та впроваджувати нові моделі розвитку економіки.

Програма PhD із права фокусується на формуванні правознавців, які здатні здійснювати наукові дослідження у сфері права, аналізувати міжнародну практику та впроваджувати її в українське правове середовище.

Міжнародна співпраця є одним із ключових напрямів розвитку університету. Завдяки угодам із зарубіжними навчальними закладами, студенти УМСФ мають можливість брати участь у програмах обміну, стажуватись за кордоном і здобувати досвід роботи в міжнародних компаніях. Це сприяє інтеграції України в глобальний освітній простір і підвищує конкурентоспроможність випускників.

Особливо важливим є те, що міжнародна співпраця допомагає університету впроваджувати сучасні методи навчання, що відповідають світовим стандартам. Наприклад, впровадження курсів англійською мовою, використання інноваційних технологій у навчальному процесі та залучення іноземних викладачів.

УМСФ є багатoproфільним університетом, що надає якісну освіту за широким спектром спеціальностей. Його освітні програми враховують сучасні

виклики ринку праці, акцентуючи увагу на практичній підготовці та міждисциплінарному підході.

Значення університету виходить за межі України, адже його випускники готові працювати як на національному, так і на міжнародному рівні. Інтеграція з європейським освітнім простором, співпраця із закордонними партнерами та акцент на інновації роблять УМСФ ключовим гравцем у сфері освіти та науки.

2.2. Аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища УМСФ в сучасних умовах

Протягом 2023 р. ректор університету сумлінно дотримувався договірних зобов'язань, викладених у договорах № 1-130 від 8 червня 2019 р. та № 11-130 від 21 липня 2023 р., укладених з Міністерством освіти і науки України. Ця робота проводилася відповідно до національного законодавства, зокрема законів «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», постанов Кабінету Міністрів та інших нормативних документів, що регулюють вищу освіту. Ці зусилля також керувалися Стратегією розвитку університету на 2022–2026 рр., освітніми стандартами, навчальними планами та сучасними тенденціями розвитку вищої освіти.

У першому півріччі 2023 р. університет пройшов тимчасову акредитацію за освітніми програмами «Інженерія програмного забезпечення» та «Готельно-ресторанний бізнес» без виїзної акредитаційної перевірки. Крім того, для запуску нових програм у 2023 р. в університеті розроблено освітньо-професійні програми за різними спеціальностями, зокрема:

– «Національна економічна безпека» для підготовки бакалаврів та магістрів за спеціальністю 256 Національна безпека, що охоплює військові науки та інші галузі;

– «Митна справа» та «Митне адміністрування» за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування;

– «Середня освіта (англійська мова та зарубіжна література)» та «Середня освіта (математика)» для магістерських програм спеціальності 014

«Середня освіта»;

– «Інформатика в загальноосвітніх навчальних закладах (професійний рівень)» також за спеціальністю 014 «Середня освіта» для магістерських програм.

Наказом МОН України від 05.04.2023 р. № 392 та Постановою КМУ № 1392 з 01.01.2024 р. введено додаткове положення за спеціальністю 256 «Національна безпека». Це вимагає від університету отримання відповідної ліцензії та завершення необхідного процесу ліцензування для «Національної економічної безпеки». програми як бакалавра, так і магістра. Для виконання цих вимог триває підготовка до ліцензування.

Кафедра військової підготовки відіграла ключову роль у здійсненні навчання на основі державних стандартів вищої освіти та відповідності кваліфікаційним вимогам Міністерства оборони України до працівників зв'язку та кібербезпеки. 30 травня 2023 р. Командувачем Сил зв'язку та кібербезпеки України затверджено оновлені кваліфікаційні характеристики та програми підготовки військових спеціальностей. Навчальне навантаження виконано в повному обсязі, всі заняття проводилися оф-лайн згідно розкладу.

Кафедра також займалася науковою діяльністю відповідно до плану наукової роботи, приділяючи особливу увагу вдосконаленню навчальних дисциплін та вдосконаленню методики викладання. У червні та липні 2023 р. кафедрою було організовано комплексну програму підготовки випускників, яка включала випускний іспит, церемонію складання військової присяги та успішне проходження 138 випускниками програми підготовки офіцерів запасу. Більшості з них наказом Міністра оборони присвоєно звання молодшого лейтенанта запасу.

З 1 вересня 2022 р. кафедра військової підготовки переїхала в корпус № 5, який раніше не використовувався для навчальних цілей. Було вжито значних зусиль з обслуговування та вдосконалення, включаючи створення нових класів, музею сучасної війни, аудиторії центру розвитку ветеранів та додаткових приміщень.

У рамках пілотного проекту, започаткованого постановою КМУ від 19 червня 2023 р. № 652, у співпраці з Міністерствами у справах ветеранів та освіти і науки університет урочисто відкрив перший в Україні Центр розвитку ветеранів на вул. 15 червня 2023 р. Центр, створений за участю Міністра у

справах ветеранів та представників військових, фокусується на допомоги перехідним ветеранам та провела перші тренінги для помічників ветеранів з громад Дніпропетровщини у вересні–жовтні 2023 р.

Значними викликами для кафедри військової підготовки став 2022–2023 навчальний рік. Структурна реорганізація в Генеральному штабі Збройних Сил України у квітні 2023 року призвела до створення Центрального військового управління освіти, яке ініціювало роботу з оптимізації систем військової підготовки. Спочатку були прийняті рішення про припинення видачі ліцензій на підготовку офіцерів запасу на військовій кафедрі університету. Незважаючи на ці труднощі, департамент продовжує свою місію, демонструючи стійкість і прагнення до досконалості.

Ключовим фактором виконання ліцензійних вимог щодо надання послуг вищої освіти є забезпечення навчального процесу кваліфікованим персоналом. Протягом навчального року прийом на вакантні посади науково-педагогічних працівників проводився у повній відповідності до чинного законодавства та нормативно-правових актів Університету митної справи та фінансів про добір науково-педагогічних працівників.

За звітний період спостерігаються позитивні зрушення у кадровому забезпеченні, до навчального процесу залучено 213 чоловік. Це включало 50 осіб з докторським ступенем і професорським званням, 134 з кандидатським ступенем і званням доцента, а також сім співробітників, які працюють неповний робочий день. Серед постійного складу двоє визнані заслуженими діячами науки і техніки, один отримав відзнаку «Відмінник освіти України», ще один – заслужений тренер України.

В університеті створені комплексні умови для навчання, проживання студентів та загального розвитку. Його приміщення сертифіковані органами державного санітарного нагляду, відповідають необхідним нормам санітарії, будівельним нормам та іншим нормам, що регламентують освітню діяльність.

Утримання матеріально-технічної бази здійснюється за рахунок асигнувань державного бюджету, у тому числі загального та спеціального фондів. Університетський комплекс складається з чотирьох навчальних

корпусів, які підтримуються добре розвиненою соціальною інфраструктурою. Це чотири гуртожитки, три актові зали, бібліотека з читальними залами, тир, басейн, спортивні зали, тенісні корти, баскетбольний і волейбольний майданчики та багато іншого для відпочинку. Додаткова інфраструктура включає медпункт, їдальні, гаражі, котельні, трансформаторні підстанції.

Ці заклади створюють середовище, сприятливе для навчання, дослідження, культурного збагачення, інтелектуального зростання, відпочинку та спорту як для студентів, так і для персоналу. Фізичний стан будівель та інженерних систем університету відповідає офіційним стандартам, забезпечуючи стабільне електро-, водо-, газопостачання, опалення та телекомунікаційні послуги.

Кожне навчальне відділення має спеціальні приміщення для викладачів, а також стаціонарні аудиторії та лабораторії. Кафедри оснащені сучасною комп'ютерною технікою, багатофункціональними пристроями для друку, сканування та ксерокопіювання, а також комп'ютерами для викладачів та адміністративного персоналу. Усі комп'ютери об'єднані в локальну мережу з доступом до Інтернету.

Інфраструктура університету включає сучасне аудіо-, відео- та мультимедійне обладнання для покращення викладання та навчання. Аудиторії оснащені комп'ютерами, проекторами, електронними дошками та плазмовими екранами відповідно до вимог освітніх програм. Студенти мають доступ до Інтернету через Wi-Fi як у бібліотеках, так і в гуртожитках, що забезпечує безперебійне підключення для навчальних цілей.

Бібліотека, розрахована на 200 місць у трьох читальних залах, обладнана системами кондиціонування, вентиляції, опалення та достатнього освітлення. Тут містяться бази даних для конкретних проблем, цифрова колекція повнотекстових документів та освітні ресурси. Обслуговування бібліотеки автоматизовано за допомогою програмного забезпечення «Ірбіс 64» та «УФД», що упорядковує каталогізацію та забезпечує доступ до багатофункціонального електронного каталогу. Комп'ютерна лабораторія в бібліотеці пропонує додатковий доступ до цих цифрових ресурсів.

Редакційно-видавничий відділ забезпечує випуск навчальних посібників, монографій, наукових збірників та інших навчально-методичних матеріалів.

Комп'ютерна інфраструктура університету включає 878 сучасних одиниць, розподілених по різних кафедрах, комп'ютерних лабораторіях та адміністративних кабінетах. Він управляє дев'ятьма комп'ютерними лабораторіями з 25 аудиторіями, оснащеними в цілому 382 комп'ютерами, підключеними до академічної мережі університету. Ці лабораторії використовують клієнт-серверне програмне забезпечення, таке як Inspector 2006, MDOffice і QDPro, для адміністративних і освітніх цілей.

Понад 65% класних кімнат оснащено мультимедійними системами, включаючи проектори, комп'ютери та електронні дошки, а також п'ять портативних мультимедійних установок. Примітною особливістю є комп'ютерна система «СКАТ» у тирі, яка використовується для навчання на курсах «Спеціальна підготовка», що дає можливість слухачам розвивати навички стрільби у віртуальному середовищі.

Чотири гуртожитки університету забезпечують належним житлом студентів з інших регіонів та сільської місцевості. Ці гуртожитки обладнані центральним опаленням, гарячим і холодним водопостачанням, причому два з них розташовані в основному кампусі для зручного доступу. Проживання студентів організовано факультетом, що забезпечує упорядковане проживання.

Університет митної справи та фінансів пропонує всебічне середовище, яке поєднує надійний персонал, передові засоби та сучасні технології для підтримки його освітня місія. Ця інфраструктура забезпечує надання високоякісної освіти, сприяє розвитку студентів і персоналу, а також покращує загальний академічний досвід. Для зменшення витрат на електроенергію для гуртожитків 1, 2, 3 в університеті встановлені автономні котельні. Для мешканців усіх гуртожитків створені умови як для навчання, так і для відпочинку, включно з доступом до Інтернету, який є у всіх житлових приміщеннях.

Університет пропонує широкі заклади харчування з трьома кафетеріями на 380 місць і двома додатковими кафе на 70 гостей.

Університет має розвинену спортивну інфраструктуру, яка включає дев'ять спортивних залів, три фітнес-зали, тир, відкритий басейн, майданчики для тенісу, волейболу та баскетболу. Ці засоби також підтримують виконання навчальних програм.

Були зроблені значні кроки в адаптації університетських приміщень для людей з обмеженими можливостями. Було придбано пандуси та спеціально розроблені парти, а також тривають роботи з ремонту ванних кімнат у навчальному корпусі № 1. Також планується реконструкція ванних кімнат у корпусі № 3 та модифікація аудиторії на першому поверсі цього ж корпусу. з відведеними місцями для учнів з особливими потребами.

Планування, організація та управління навчальним процесом в університеті відповідають законам України «Про вищу освіту» та «Про освіту», а також правилам внутрішнього розпорядку навчального закладу. Ці зусилля ґрунтуються на чинних правових стандартах, встановлених Міністерством освіти та оборони України.

Розроблено місцеві організаційні документи щодо регулювання навчально-виховного процесу та забезпечення дотримання загальнодержавних стандартів освіти. На основі цих освітніх програм в університеті реалізовано навчальні плани підготовки студентів як бакалавра, так і магістра. Ці навчальні програми враховують рекомендації Міністерства освіти, зокрема щодо обсягу дисциплін і практичної підготовки, забезпечуючи рівномірний розподіл кожного навчального року з 60 кредитами ECTS.

Навчальний процес повністю забезпечений комплексними методичними ресурсами, які включають:

- навчальні плани та програми з навчальних дисциплін;
- конспекти курсу та лекційні матеріали;
- методичні рекомендації до практичної та самостійної роботи;
- завдання для поточного та підсумкового оцінювання;
- візуальні засоби, такі як слайди та діаграми;
- методичні вказівки до виконання курсових і дипломних робіт.

Ці матеріали забезпечують міцну основу для ефективного викладання та навчання.

Протягом звітного періоду університет створив середовище, сприятливе для студентських наукових досліджень, визнаючи їх вирішальну роль у підготовці спеціалістів. Викладачі та наукові керівники заохочувалися активно залучати талановитих студентів до дослідницьких ініціатив. Ключові шляхи участі студентів включали:

- членство в академічних товариствах;
- участь у наукових конференціях;
- участь в конкурсах та олімпіадах.

Ці заходи спрямовані на стимулювання культури дослідження та інновацій серед студентів.

Для ефективного виконання навчальних планів та програм окремих дисциплін в університеті розроблено та затверджено плани роботи на 2023–2024 навчальний рік. Ці плани були офіційно схвалені проректором відповідно до стандартних процедур. Упродовж звітного періоду ректор наголошував на важливості дотримання нормативних вимог при розрахунку навчального навантаження, закликаючи керівників кафедр їх неухильно дотримуватися.

Університет митної справи та фінансів (УМСФ) функціонує в умовах динамічного зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на його розвиток, освітню діяльність і привабливість серед абітурієнтів. Аналізуючи внутрішні аспекти, університет демонструє високий рівень організації освітнього процесу, що підтверджується результатами прийому студентів. Зокрема, за рівнем освіти «бакалавр» у 2023 р. заповнюваність ліцензійного обсягу склала 93,39 %. Таблиця 2.4 свідчить, що спеціальності, як-от «Право», «Психологія», «Готельно-ресторанна справа», «Транспортні технології» та «Міжнародні економічні відносини», досягли повного заповнення ліцензійних місць, що вказує на їхню популярність серед вступників. Водночас, окремі напрями, зокрема «Національна безпека» (68 %), мали нижчий рівень зарахування, що може бути пов'язано із вузькою специфікою програми або недостатньою інформаційною підтримкою для абітурієнтів.

Результати прийому до Університету митної справи та фінансів
за рівнем освіти «бакалавр» на основі ПЗСО

Код спеціальності	Спеціальність	Ліцензія обсяг	Зараховано	% заповнення ліцензії
017	Фізична культура і спорт	30	29	96,67%
022	Дизайн	25	23	92,00%
032	Історія та археологія	20	11	55,00%
034	Культурологія	20	12	60,00%
035	Філологія	50	44	88,00%
051	Економіка	25	24	96,00%
053	Психологія	77	77	100,00%
061	Журналістика	40	38	95,00%
071	Облік і оподаткування	30	23	76,67%
072	Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок	86	83	96,51%
073	Менеджмент	80	76	95,00%
075	Маркетинг	75	70	93,33%
076	Підприємництво та торгівля	55	49	89,09%
081	Право	104	104	100,00%
121	Інженерія програмного забезпечення	30	27	90,00%
122	Комп'ютерні науки	70	66	94,29%
125	Кібербезпека та захист інформації	45	44	97,78%
232	Соціальне забезпечення	25	23	92,00%
241	Готельно-ресторанна справа	61	61	100,00%
242	Туризм і рекреація	25	24	96,00%
256	Національна безпека	25	17	68,00%
262	Правоохоронна діяльність	49	46	93,88%
275	Транспортні технології	89	89	100,00%
281	Публічне управління та адміністрування (ОП «Публічне управління»)	30	21	70,00%
281	Публічне управління та адміністрування (ОП «Митна справа»)	30	30	100,00%
291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії	45	44	97,78%
292	Міжнародні економічні відносини	45	45	100,00%
293	Міжнародне право	45	43	95,56%
Разом		1331	1243	93,39%

Джерело: складено на основі [14].

Університет також забезпечує ефективну підготовку магістрів, про що свідчать дані табл. 2.5. Загальний рівень заповнення ліцензії на денній формі навчання становив 92,06 %, а на заочній – 86,80 %. Затребуваність магістерських програм, таких як «Філологія», «Психологія», «Менеджмент»,

«Право» та «Національна безпека», відображає їхню актуальність для ринку праці, оскільки ці спеціальності досягли 100 % заповнення на обох формах навчання. Водночас, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення» мала найнижчий рівень заповнення (60 %), що може сигналізувати про необхідність активізації маркетингових заходів та інформування потенційних студентів про можливості цього напрямку.

Таблиця 2.5

Результати прийому до Університету за рівнем освіти «магістр»

Код спеціальності	Спеціальність	Ліценз. обсяг	Зараховано (денна)	Зараховано (заочна)	% заповнення ліцензії (денна)	% заповнення ліцензії (заочна)
14	Середня освіта (інформатика)	6	0	6	100.00%	100.00%
35	Філологія	24	0	24	100.00%	100.00%
51	Економіка	20	15	0	75.00%	0.00%
53	Психологія	36	0	36	100.00%	100.00%
71	Облік і оподаткування	16	0	12	75.00%	75.00%
72	Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок	45	41	26	91.11%	86.67%
73	Менеджмент	21	0	21	100.00%	100.00%
75	Маркетинг	20	19	13	95.00%	86.67%
76	Підприємництво та торгівля	15	0	11	73.33%	73.33%
81	Право	64	64	36	100.00%	100.00%
121	Інженерія програмного забезпечення	10	1	6	60.00%	60.00%
122	Комп'ютерні науки	45	45	0	100.00%	0.00%
232	Соціальне забезпечення	15	14	18	93.33%	100.00%
256	Національна безпека	25	25	14	100.00%	93.33%
262	Правоохоронна діяльність	30	18	19	60.00%	95.00%
281	Публічне управління та адміністрування (ОП «Публічне управління»)	45	42	19	93.33%	95.00%
281	Публічне управління та адміністрування (ОП «Митне адміністрування»)	25	23	0	92.00%	0.00%

Код спеціальності	Спеціальність	Ліценз. обсяг	Зараховано (денна)	Зараховано (заочна)	% заповнення ліцензії (денна)	% заповнення ліцензії (заочна)
292	Міжнародні економічні відносини	35	33	12	94.29%	80.00%
275	Транспортні технології	34	32	0	94.12%	0.00%
Разом		378	348	296	92.06%	86.80%

Джерело: складено на основі [14].

Університет митної справи та фінансів (УМСФ) демонструє високу ефективність у виконанні державного замовлення на підготовку студентів та раціональному використанні ресурсів. Результати за 2023 р., наведені у табл. 2.6 і 2.7, дозволяють проаналізувати ключові аспекти діяльності університету, включаючи обсяги підготовки студентів за державним замовленням та майновий стан закладу.

Згідно з даними табл. 2.6, у 2023 р. за рівнем освіти «бакалавр» підготовку отримали 1,355 осіб, з яких 300 навчалися за рахунок коштів державного бюджету. Серед найбільш затребуваних спеціальностей за кількістю державних місць можна виділити «Транспортні технології», де із 62 студентів 53 навчалися за державним замовленням. Також високий рівень бюджетного фінансування спостерігається на спеціальностях «Фінанси, банківська справа та страхування» (30 осіб) та «Соціальне забезпечення» (20 осіб). Разом із цим, спеціальності «Історія та археологія» і «Правоохоронна діяльність» мали найменший обсяг бюджетних місць – лише по одному студенту. Це може свідчити про обмежену підтримку цих напрямів або їхню меншу актуальність у поточному контексті державних пріоритетів.

На рівні «магістр» підготовку пройшли 254 особи, з яких 40 навчалися за державним замовленням. Особливо варто відзначити спеціальності «Транспортні технології» (16 осіб на бюджеті) та «Комп'ютерні науки» (12 осіб). Водночас, деякі напрями, такі як «Публічне управління та адміністрування» та «Міжнародні економічні відносини», не мали бюджетних місць. Це може свідчити про орієнтацію цих програм переважно на контрактне навчання, що потребує аналізу для оптимізації фінансування.

Результати обсягів державного замовлення Університетом митної справи та фінансів у 2023 р. за денною та заочною формами навчання

Назва спеціальності	Освітній рівень	Код спеціальності	Кількість осіб, які здобули певний освітній рівень	Усього	З них за рахунок коштів державного бюджету
Історія та археологія	Бакалавр	032	31	1	1
Філологія	Бакалавр	035	54	10	10
Економіка	Бакалавр	051	45	8	8
Психологія	Бакалавр	053	53	12	12
Журналістика	Бакалавр	061	39	4	4
Облік і оподаткування	Бакалавр	071	46	16	16
Фінанси, банківська справа та страхування	Бакалавр	072	134	30	30
Менеджмент	Бакалавр	073	86	24	24
Маркетинг	Бакалавр	075	54	8	8
Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	Бакалавр	076	47	7	7
Право	Бакалавр	081	123	17	17
Інженерія програмного забезпечення	Бакалавр	121	37	7	7
Комп'ютерні науки	Бакалавр	122	61	20	20
Кібербезпека	Бакалавр	125	29	11	11
Соціальне забезпечення	Бакалавр	232	52	20	20
Готельно-ресторанна справа	Бакалавр	241	70	14	14
Туризм	Бакалавр	242	48	9	9
Правоохоронна діяльність	Бакалавр	262	68	1	1
Транспортні технології (275.03 на автомобільному транспорті)	Бакалавр	275.03	62	53	53
Публічне управління та адміністрування	Бакалавр	281	54	6	6
Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії	Бакалавр	291	56	13	13
Міжнародні економічні відносини	Бакалавр	292	56	0	0
Міжнародне право	Бакалавр	293	50	4	4
Разом			1355	300	300
Економіка	Магістр	051	14	1	1
Облік і оподаткування	Магістр	071	12	1	1

Назва спеціальності	Освітній рівень	Код спеціальності	Кількість осіб, які здобули певний освітній рівень	Усього	З них за рахунок коштів державного бюджету
Фінанси, банківська справа та страхування	Магістр	072	28	1	1
Менеджмент	Магістр	073	17	1	1
Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	Магістр	076	8	1	1
Право	Магістр	081	69	5	5
Інженерія програмного забезпечення	Магістр	121	3	2	2
Комп'ютерні науки	Магістр	122	13	12	12
Правоохоронна діяльність	Магістр	262	1.5	0	0
Транспортні технології (275.03 на автомобільному транспорті)	Магістр	275.03	20	16	16
Публічне управління та адміністрування	Магістр	281	0	0	0
Міжнародні економічні відносини	Магістр	292	22	0	0
Разом			254	40	40

Джерело: складено на основі [14].

Майновий стан університету, представлений у табл. 2.7, підтверджує раціональність використання ресурсів. Загальна вартість необоротних активів, включаючи основні засоби, меблі та обладнання, склала 14 542,8 тис. грн, а інші матеріальні активи досягли 231 382,0 тис. грн. Це свідчить про суттєву інвестицію в матеріальну базу університету, що забезпечує сприятливі умови для навчального процесу. Важливим фактором є також завершення капітальних інвестицій у проектно-кошторисну документацію на суму 6 199,4 тис. грн, що створює перспективи для подальшого розвитку інфраструктури.

Серед оборотних активів найбільшу частину займають залишки на рахунках казначейства спеціального фонду – 115 845,8 тис. грн, що відображає фінансову стабільність університету. Дебіторська заборгованість, яка включає платежі за навчання, проживання у гуртожитках та оренду, становить 19 045,6 тис. грн. Це вказує на необхідність посилення роботи із боржниками для покращення фінансової дисципліни.

Кредиторська заборгованість по спеціальному фонду є відносно невеликою і складає 8 357,6 тис. грн. Основна її частина стосується навчання та проживання в гуртожитках, тоді як за розрахунками за товари та послуги заборгованість відсутня. Це свідчить про ефективну політику управління фінансовими зобов'язаннями.

Аналізуючи ці дані, можна стверджувати, що УМСФ забезпечує якісну підготовку студентів за державним замовленням, раціонально використовує бюджетні кошти та ефективно управляє своїм майновим станом. Проте деякі напрями, такі як «Міжнародні економічні відносини» та «Публічне управління», потребують додаткового вивчення з метою оптимізації ресурсів та підвищення привабливості для студентів.

Таблиця 2.7

Показники ефективності використання державного майна та майнового стану університету станом на 01.10.2023, тис. грн.

№ з/п	Показники майнового стану	Фактичне виконання
1	Необоротні активи	
	Основні засоби (споруди, комплектуючі та комп'ютерна техніка, обладнання)	14,542.8
	Інші необоротні матеріальні активи (меблі, обладнання)	231,382.0
	Нематеріальні активи (свідоцтва на авторське право)	8.4
	Незавершені капітальні інвестиції в необоротні активи (проектно-кошторисна документація)	6,199.4
2	Оборотні активи	
	Матеріали і продукти харчування (запасні частини, будівельні матеріали, ПММ)	7,493.7
	Дебіторська заборгованість (по навчанню, лікарняні, оренда, спортбаза, гуртожиток)	19,045.6
	Рахунки в казначействі спеціального фонду (залишки на рахунках)	115,845.8
	Розрахунки за окремими програмами (пільговий кредит)	73.3
3	Кредиторська заборгованість по спеціальному фонду	
	За навчання, гуртожиток, пеня, курси іноземних мов	8,357.6
	Розрахунки за товари, роботи, послуги	0
	Розрахунки за окремими програмами (пільговий кредит)	53.7
	Розрахунки за соціальними виплатами (стипендії)	0
	Розрахунки за іншими операціями (лікарняні)	0

Джерело: складено на основі [14].

Дані табл. 2.8, що відображають баланс (звіт про фінансовий стан), демонструють значні зміни у вартості активів на початок та кінець звітного

періоду. Загальний баланс зріс із 383 859 320 грн до 456 058 173 грн, що свідчить про розширення фінансових можливостей університету. Особливо варто зазначити зростання поточної дебіторської заборгованості з 5 608 318 грн до 84 220 548 грн, що може бути пов'язано зі збільшенням обсягу наданих освітніх послуг і покращенням системи обліку платежів.

Нефінансові активи залишаються ключовою складовою балансу. Хоча оцінка засобів зменшилася з 43 829 986 грн до 15 998 369 грн, нематеріальні активи зросли з 20 866 441 грн до 21 727 232 грн, що може вказувати на інвестиції в розробку інноваційних освітніх програм чи програмного забезпечення. Водночас, невідображені капітальні інвестиції знизилися до 66 503 грн, що свідчить про завершення або перехід до нового етапу інфраструктурних проєктів.

Фінансові активи університету демонструють стабільність, хоча грошові кошти та їх еквіваленти зменшилися з 11 301 097 грн до 6 957 985 грн. Це може бути пов'язано зі збільшенням інвестицій у розвиток матеріальної бази чи поточними витратами на освітню діяльність. Однак залишки на банківських рахунках зросли, що свідчить про ефективне управління коштами.

Таблиця 2.8

Форми державної бухгалтерської звітності:
Форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Стаття	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. НЕФІНАНСОВІ АКТИВИ			
Оцінка засобів	1000	43,829,986	15,998,369
Оцінка вартості основних засобів	1001	3,524,942.7	3,712,560.7
Нематеріальні активи	1002	20,866,441	21,727,232
Первісна вартість	1011	29,049,214	29,049,214
Знос	1012	60,705	60,705
Нерухомість	1020	842.7	842.1
Первісна та залишкова вартість нерухомості	1021	842.7	842.1
Невідображені капітальні інвестиції	1030	720,749.5	66,503.17
Виробництво	1050	993,492	863,229
Поточні біологічні активи	1090	26,119,663	26,160,169
II. ФІНАНСОВІ АКТИВИ			
Поточна дебіторська заборгованість	1120	5,608,318	84,220,548.12

Стаття	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
За розрахунками з бюджетом	1200		
За розрахунками за товари, роботи, послуги	1250	6,083,184	8,220,548.12
За наданими кредитами	1300	50,368	45,530
Інша поточна дебіторська заборгованість	1500	41,800	77,288
Грошові кошти та еквіваленти грошових коштів	1600	11,301,097.3	6,957,985.7
Каса	1610	2,298,924	1,695,642.46
Банківські рахунки	1620	13,984,924	16,956,424.6
Іноземна валюта	1650	781,901	1,805,755
Інші фінансові активи	1800		
III. ВИТРАТИ НАДІБУТНІХ ПЕРІОДІВ	1200	25,746	42,699
Баланс	1300	383,859,320	456,058,173

Джерело: складено на основі [14].

Дані табл. 2.9, яка представляє звіт про фінансові результати, показують зростання доходів університету за звітний період у порівнянні з попереднім роком. Сукупний дохід зріс із 157 848 616 грн до 182 786 328 грн, що підтверджує зростаючий попит на освітні послуги та ефективну комерціалізацію діяльності. Основну частину доходів складають надходження від надання послуг, які збільшилися з 11 866 629 грн до 13 330 630 грн.

Витрати університету також зросли – з 93 259 078 грн до 163 630 413 грн. Збільшення витрат пов'язане з масштабуванням діяльності та реалізацією бюджетних програм. Витрати за обмінними операціями склали 106 035 488 грн, що свідчить про значний обсяг операцій, пов'язаних із освітніми послугами та адміністративними витратами.

Прибуток університету за звітний період становив 69 165 925 грн, що на 5 млн грн більше, ніж у попередньому році. Це свідчить про підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами, попри значне зростання витрат.

Загалом, фінансові показники університету демонструють стабільне зростання доходів і ефективне використання ресурсів. Основними драйверами розвитку залишаються збільшення доходів від надання освітніх послуг, оптимізація управління активами та інвестиції у розвиток нематеріальних ресурсів.

Форма № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Доходи			
Бюджетні асигнування	2010	4,519,667.9	5,825,265
Доходи від надання послуг (виконання робіт)	2020	13,330,630.6	11,866,629
Доходи від продажу активів	2030	56.79	1,772.6
Інші доходи від обмінних операцій	2050	2,520.70	9,801
Усього доходів від обмінних операцій	2080	178,760,774.4	157,147,421.6
Інші доходи від необмінних операцій	2300	4,035,604	2,371,395
Усього доходів від необмінних операцій	2170	4,035,604	2,371,395
Усього доходів	2200	182,786,328.8	157,848,616.6
Витрати на виконання бюджетних програм	2210	3,874,125	3,236,792.5
Інші витрати за обмінними операціями	2250	439,508	6,748.8
Усього витрат за обмінними операціями	2290	106,035,488	86,390,218
Інші витрати за необмінними операціями	2310	7,594,925	6,145,176.6
Усього витрат за необмінними операціями	2340	15,949,925	6,745,176.6
Усього витрат	2380	163,630,413	93,259,078
Прибуток/дефіцит за звітний період	2390	69,165,925	64,125,778

Джерело: складено на основі [14].

Фінансовий план та структури витрат, представлені в табл. 2.10 та 2.11, дають змогу глибше зрозуміти фінансову діяльність УМСФ, а також розподіл видатків серед різних категорій працівників.

Табл. 2.10 надає загальний огляд фінансових витрат УМСФ. Вона показує розподіл витрат на загальний фонд та спеціальний фонд, що дозволяє зрозуміти, як саме використовуються кошти в різних категоріях видатків. Загальний обсяг витрат становить 156 913 000,00 грн, з яких 48 508 600,00 грн припадає на загальний фонд і 108 404 400,00 грн на спеціальний фонд. Це свідчить про значний обсяг витрат у спеціальному фонді, що, ймовірно, обумовлено специфічними потребами, які не можуть бути покриті звичайними бюджетними коштами.

Основну частину витрат складають поточні видатки, зокрема на оплату праці, що становить 90 930 700,00 грн. Це показує важливість заробітної плати та

нараховань на неї в загальному фінансовому плані. Проте також варто звернути увагу на витрати на комунальні послуги, зокрема на оплату енергоносіїв, які складають значну частину витрат. Зокрема, на оплату природного газу та електроенергії припадає понад 18 млн грн. Крім того, в таблиці зазначено видатки на дослідження і розробки по реалізації державних програм, що свідчить про наявність програм, які потребують додаткових фінансових вкладень. Однак вказано, що ці видатки є незначними, становлячи лише 20 000 грн. У контексті капітальних видатків особливо важливим є придбання основного капіталу, зокрема на капітальний ремонт приміщень та об'єктів, а також реконструкція та реставрація, що підкреслює стратегічний напрямок щодо покращення інфраструктури.

Таблиця 2.10

Фінансовий план УМСФ

№ з/п	Показники	Загальний фонд	Спеціальний фонд	РАЗОМ
1	ВИДАТКИ ТА НАДАННЯ КРЕДИТІВ - усього	48,508,600.00	108,404,400.00	156,913,000.00
1.1	Поточні видатки	48,508,600.00	94,375,200.00	142,883,800.00
	Оплата праці і нарахування на заробітну плату	44,206,900.00	66,723,800.00	90,930,700.00
	Оплата праці	36,235,200.00	54,691,600.00	90,926,800.00
	Заробітна плата	36,235,200.00	54,691,600.00	90,926,800.00
	Нарахування на оплату праці	7,971,700.00	12,032,200.00	20,003,900.00
	Використання товарів і послуг	3,611,400.00	27,101,400.00	30,712,800.00
	Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	29,600.00	2,184,900.00	2,214,500.00
	Продукти харчування	2,983,200.00	2,983,200.00	2,983,200.00
	Оплата послуг (крім комунальних)	3,240,800.00	3,240,800.00	3,240,800.00
	Видатки на відрядження	50,000.00	50,000.00	50,000.00
	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	598,600.00	21,605,700.00	22,204,300.00
	Оплата водопостачання та водовідведення	108,100.00	2,557,200.00	2,665,300.00
	Оплата електроенергії	249,100.00	8,109,000.00	8,358,100.00
	Оплата природного газу	241,400.00	10,489,500.00	10,730,900.00
	Оплата інших енергоносіїв та інших комунальних послуг	450,000.00	450,000.00	450,000.00
	Дослідження і розробки по реалізації державних програм	-	20,000.00	20,000.00
	Соціальне забезпечення	690,300.00	-	690,300.00
	Виплата пенсій і допомоги	-	-	-
	Інші виплати населенню	690,300.00	-	690,300.00
	Інші поточні видатки	550,000.00	550,000.00	550,000.00
1.2	Капітальні видатки	-	14,029,200.00	14,029,200.00
	Придбання основного капіталу	-	14,029,200.00	14,029,200.00
	Придбання обладнання і предметів	-	3,258,800.00	3,258,800.00

№ з/п	Показники	Загальний фонд	Спеціальний фонд	РАЗОМ
	довгострокового користування			
	Капітальний ремонт	-	6,462,700.00	6,462,700.00
	Капітальний ремонт житлового фонду (приміщень)	-	3,720,000.00	3,720,000.00
	Капітальний ремонт інших об'єктів	-	2,742,700.00	2,742,700.00
	Реконструкція та реставрація	-	4,307,700.00	4,307,700.00
1.3	Надання внутрішніх кредитів	-	-	-
1.4	Надання зовнішніх кредитів	-	-	-

Джерело: складено на основі [14].

Табл. 2.11 надає деталізований аналіз витрат на оплату праці, що охоплює різні категорії працівників. Ці дані допомагають з'ясувати, яким чином розподіляється фонд заробітної плати в межах УМСФ. Найбільший фонд заробітної плати за рік, що становить понад 18 млн грн, припадає на науково-педагогічних працівників (НПП). Водночас, виділення окремих категорій, таких як бібліотечні працівники, робітники та спеціалісти, дозволяє побачити, як саме організація формує оплату праці для різних груп.

Таблиця 2.11

Спеціальний фонд УМСФ

№ п/п	Категорії працівників	Кіл-сть штатних посад	Разом по окладах ЄТС	Надбавки по видам	Доплати по видам	Разом надбавки та доплати	Доплата до 6 700	Фонд заробітної плати на місяць	Фонд заробітної плати на рік
1	АУП (ректор, проректори)	3	44 839,56	7 731,15	2 937,73	13 451,87	0,00	47 344,47	1 106 208,36
2	АУП (декани, директора інститутів)	5	71 249,79	0,00	0,00	21 374,94	0,00	54 924,40	1 514 090,28
3	НПП	95,70	1 136 086,89	0,00	2 730,82	185 916,11	15 251,40	390 856,90	18 323 325,60
4	Інші НПП	2	24 257,94	0,00	0,00	7 277,38	0,00	16 980,56	494 862,00
5	Пед. персонал	9	71 976,30	0,00	19 637,07	19 768,98	0,00	48 943,65	1 451 039,40
6	Спеціалісти	85	492 301,00	0,00	0,00	0,00	3 164,16	94 628,57	7 456 187,16
7	Бібліотека	3	18 883,00	9 441,50	0,00	5 664,90	0,00	18 007,60	442 687,20
8	Робітники	9	41 790,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10 447,50	766 800,00
Разом		211,70	1 901 384,48	17 172,65	25 305,62	253 454,18	15 251,40	177 101,52	31 555 200,00

Джерело: складено на основі [14].

Цікавою є ситуація з додатковими виплатами, такими як надбавки та доплати. Вони складатимуть значну частину від загального фонду заробітної плати. Наприклад, науково-педагогічні працівники отримують значні доплати, що може бути обумовлено їх високим рівнем кваліфікації та відповідальністю за наукову діяльність. Також варто зазначити, що для деяких категорій працівників передбачено доплати до 6 700 грн, що свідчить про прагнення до стимулювання трудової активності та професійного зростання.

Усі ці дані разом дозволяють оцінити загальний фінансовий стан та політику організації в сфері управління коштами. Вони вказують на необхідність стратегічного планування і контролю за витратами, а також на важливість забезпечення соціальних стандартів для працівників.

Аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища УМСФ в сучасних умовах дозволяє оцінити, як організація адаптується до змінюваних умов, а також визначити її сильні та слабкі сторони в контексті впливу різних факторів. Зовнішнє середовище складається з економічних, політичних, соціальних і технологічних факторів, які мають суттєвий вплив на діяльність УМСФ. Економічні фактори, зокрема рівень інфляції, курси валют і ціни на енергоносії, прямо впливають на фінансові можливості УМСФ, обсяг фінансування та ефективність його використання. В умовах економічної нестабільності фінансові витрати можуть збільшуватися, що ускладнює реалізацію запланованих заходів, таких як інвестиції в освіту та наукові дослідження. Політична ситуація також є важливим чинником. Закони, державні програми та політичні рішення щодо фінансування освіти, соціальних виплат, пенсій або наукових досліджень можуть мати значний вплив на розмір бюджетних асигнувань для УМСФ. Важливою складовою є і соціальні фактори, зокрема зміни в демографії та соціальних потребах населення. Зменшення чисельності молоді або зміна її освітніх пріоритетів може вплинути на кількість студентів та на попит на освітні послуги. Технологічні зміни також є суттєвим фактором для УМСФ, адже впровадження нових технологій відкриває нові можливості для оптимізації процесів навчання, наукових досліджень та управління ресурсами, що в свою чергу дозволяє знизити витрати та підвищити якість послуг.

Водночас технологічні зміни вимагають значних інвестицій у нові системи та навчання персоналу. Внутрішнє середовище УМСФ включає в себе різноманітні ресурси та можливості, які організація має для досягнення своїх стратегічних цілей. Одним з головних факторів, що визначає ефективність діяльності, є фінансові ресурси, адже значна частина витрат організації спрямована на оплату праці, соціальні виплати та енергоносії. Структура витрат, згідно з наданими даними, показує, що більшість бюджету йде на поточні видатки, серед яких основними є витрати на зарплату працівникам. Фінансове планування та управління витратами є важливими для забезпечення фінансової стабільності та підтримки діяльності. У той самий час важливим аспектом є внутрішнє управління персоналом. УМСФ має значний штат, що включає не тільки адміністративно-управлінський персонал, але й науково-педагогічних працівників, спеціалістів, бібліотечний персонал та робітників. Розподіл фонду заробітної плати між різними категоріями працівників свідчить про необхідність оптимізації витрат на оплату праці, враховуючи рівень кваліфікації та обсяг виконуваних обов'язків. Додаткові виплати, такі як надбавки та доплати, стимулюють працівників до покращення результатів і підвищення ефективності їх роботи. Це також сприяє збереженню кадрового потенціалу та залученню висококваліфікованих фахівців. Що стосується інфраструктури, то наявність матеріально-технічної бази є важливим ресурсом для ефективної роботи УМСФ. Капітальні видатки на придбання обладнання та проведення ремонтних робіт свідчать про постійну турботу організації про підтримку і оновлення інфраструктури, що в свою чергу позитивно впливає на якість освітніх послуг та наукових досліджень. Внутрішнє середовище також залежить від ефективності управлінських процесів і здатності організації адаптуватися до зовнішніх викликів. Управлінська ефективність у поєднанні з правильним фінансовим плануванням і розвитком персоналу дозволяють УМСФ успішно функціонувати в умовах сучасної економіки та забезпечувати високу якість своїх послуг. В цілому, УМСФ стикається з різними викликами, але за наявності належної фінансової та кадрової стратегії може ефективно адаптуватися до змінюваних умов.

2.3. Аналіз цифрової трансформації економіки в УМСФ

У контексті третьої хвилі глобалізації розвиток цифрової економіки країни стає все більш важливим, а інформація та знання стають критичними факторами. Успіх цього розвитку все більше залежить від впровадження цифрових технологій і створення цифрового суспільства. Цифровий розвиток нації значною мірою сприяє прискоренню її економічного, соціального та інноваційного прогресу. Цифровізація, як економічний інструмент, може підвищити глобальну конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі. Однак цифрова економіка України розвивається повільними темпами, що призводить до втрати конкурентних переваг на світовому ринку, зокрема через скорочення виробництва та експорту високотехнологічних товарів, які є життєво важливими для цифрової економіки України.

Це підкреслює необхідність дослідження процесів формування цифрової економіки України, зокрема розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, електронної комерції та інших складових цифрової економіки, а також аналізу позиції України в індексах глобальної цифрової економіки. Ці індекси дозволяють оцінити зміни, спричинені факторами глобальної цифровізації.

Враховуючи поточний стан як національної, так і світової економіки, цифрові трансформації змінюють економіку та суспільство України. Хоча її цифрова економіка почала формуватися після здобуття Україною незалежності, вона продовжує розвиватися. Період 1990–2000 рр. ознаменував народження цифровізації, що характеризується впровадженням перших цифрових пристроїв і програмного забезпечення, наприклад Windows 98, яке включало Інтернет-браузер і допомогло збільшити кількість користувачів. Починаючи з 2000-х рр., користувачі почали робити свій внесок у створення інформації, яка є основою для електронної комерції та розвитку бізнесу. За цей час в Україні також відбулося розширення широкосмугового Інтернету та поява цифрових продуктів, таких як Privat 24 у 2001 р., що ще більше збільшило базу користувачів. Ці події підкреслили зростаючу цінність інформації та даних як критичного ресурсу, створюючи основу для майбутніх технологічних досягнень.

Однією з ключових відмінностей процесу цифровізації в Україні є те, що він головним чином зосереджений на створенні нових послуг, які полегшують збір даних і аналіз фізичних об'єктів, не охоплюючи суттєвих змін у процесах виробництва, дизайну, продажів чи експлуатації – сферах, які є центральними для Індустрії 4.0, на якій зосереджено багатьох провідних світових держав.

Основні етапи цифровізації України тісно пов'язані з її інституційною та правовою базою, починаючи з 1994 р. Законом «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», який визначив інформаційні та телекомунікаційні системи та їх захист. Закон про Національну програму інформатизації 1998 р. заклав основу для розвитку сучасних інформаційних технологій. У 2007 р. Закон «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства на 2007–2015 роки» вперше запровадив концепцію інформаційного суспільства в Україні та визначив стратегічні цілі розвитку. У цей період Кабінет Міністрів затвердив Стратегію розвитку інформаційного суспільства на 2013 р., де окреслив основні пріоритети на 2013–2020 рр.

Важливим аспектом побудови надійної цифрової економіки є забезпечення безпеки комунікаційних систем та інформаційної інфраструктури. Для вирішення цієї проблеми був прийнятий Закон про кібербезпеку. Відповідно до стратегії на 2013–2020 рр., у 2018 р. Кабінет Міністрів схвалив «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки», метою якої було створення єдиного державного підходу для стрімкого розвитку України. цифрова економіка. Ця стратегія визначила такі показники розвитку, як позиції України у світових рейтингах у 2020 р., зокрема:

- 30 місце в Індексі готовності до мережі (NRG),
- 40 місце в Глобальному індексі інновацій (INSEAD, WIPO),
- 50 місце в Індексі розвитку ІКТ (ITU),
- 60 місце в Індексі глобальної конкурентоспроможності (WEF).

Аналіз цих міжнародних рейтингів дозволяє оцінити реалізацію стратегії. Однак, згідно з даними, Україна не досягла цілей, досягнувши 45-го місця в Глобальному індексі інновацій 2020 року замість очікуваної позиції.

SWOT-аналіз для Університету митної справи та фінансів

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
1. Високий рівень заповнення ліцензії на спеціальності, зокрема за спеціальностями «Фінанси», «Психологія», «Право» (100%) та «Кібербезпека» (97,78%).	1. Низький рівень заповнення ліцензії на спеціальність «Інженерія програмного забезпечення» (60%), що вказує на потребу в маркетингових заходах.
2. Велика кількість державних місць, особливо на спеціальностях «Транспортні технології» та «Фінанси».	2. Спеціальності «Міжнародні економічні відносини» та «Публічне управління» не мають бюджетних місць на рівні магістра.
3. Гарна матеріальна база університету з інвестиціями в основні засоби, меблі, обладнання та капітальні інвестиції.	3. Потреба в посиленні роботи з боржниками, оскільки дебіторська заборгованість складає 19,045.6 тис. грн.
4. Стабільне фінансове становище, зокрема наявність значних залишків на рахунках казначейства спеціального фонду (115,845.8 тис. грн).	4. Деякі спеціальності мають низький рівень зарахування на магістратуру, що може вказувати на недостатній попит на певні напрямки.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
1. Збільшення кількості державних місць на популярних спеціальностях для залучення більшої кількості студентів.	1. Конкуренція з іншими університетами, що можуть запропонувати більш привабливі програми або бюджетні місця на спеціальностях з низьким попитом.
2. Поглиблення співпраці з підприємствами, органами влади та міжнародними організаціями для забезпечення актуальності програм навчання.	2. Зміни в державній політиці щодо фінансування вищої освіти можуть вплинути на кількість бюджетних місць або спеціальностей, доступних для студентів.
3. Розвиток онлайн-навчання та впровадження новітніх технологій для покращення навчального процесу.	3. Можливі фінансові ризики через зниження платіжної здатності студентів та борги за навчання.

Джерело: складено автором

Цифрова трансформація економіки є важливим чинником розвитку будь-якої держави, а в умовах глобалізації вона стає визначальним фактором конкурентоспроможності на світовому ринку. Університет митної справи та фінансів (УМСФ) є важливим освітнім і науковим центром, який активно впроваджує цифрові технології у своїй діяльності, зокрема в навчальному процесі, дослідженнях та адміністративному управлінні. Процес цифровізації не лише покращує освітні стандарти та створює умови для інновацій у навчанні, але й сприяє формуванню цифрової економіки, що є актуальним для розвитку країни в цілому.

УМСФ активно впроваджує цифрові технології у своїй діяльності, що включає використання електронних платформ для навчання, автоматизацію

адміністративних процесів, застосування цифрових інструментів для досліджень, а також інтеграцію з міжнародними системами для підвищення рівня освіти та наукових досліджень.

Одним із основних напрямків цифрової трансформації в університеті є інтеграція сучасних інформаційних технологій у навчальний процес. Завдяки використанню онлайн-платформ та віртуальних навчальних середовищ, студентам стало доступне дистанційне навчання, що дозволяє отримувати знання без прив'язки до місця навчання. Згідно з останніми даними, близько 30% курсів в УМСФ проводяться в режимі онлайн, що значно збільшує доступність освіти для студентів з різних куточків країни та за її межами.

Університет активно використовує електронні платформи для автоматизації адміністративних процесів, що дозволяє скоротити час на виконання рутинних завдань та підвищити ефективність управлінських процесів. Для студентів і викладачів розроблено ряд електронних сервісів, зокрема електронний журнал для відстеження успішності, система реєстрації на курси, онлайн-сплата за навчання та інші послуги, які значно полегшують доступ до освітнього процесу.

За останні два роки в університеті впроваджено систему управління навчальним процесом, що дозволяє автоматично генерувати навчальні плани, оцінки, а також здійснювати комунікацію між студентами та викладачами через електронну пошту і чати. Ці заходи дозволяють скоротити адміністративні витрати та зменшити помилки, пов'язані з обробкою паперових документів.

УМСФ активно сприяє використанню цифрових технологій у наукових дослідженнях. Університет активно впроваджує аналітичні інструменти для обробки великих масивів даних, зокрема в галузях економіки, фінансів, митної справи та інформаційних технологій. Це дозволяє студентам та науковцям університету працювати з сучасними інструментами обробки даних і виконувати високоточні аналізи, що підвищує якість наукових досліджень і підготовки дипломних та магістерських робіт.

Університет активно співпрацює з міжнародними освітніми і науковими установами, використовуючи цифрові платформи для обміну дослідженнями та

проведення міжнародних наукових конференцій. Ці кроки дозволяють сприяти інтеграції університету в світову наукову спільноту і сприяти обміну знаннями та ідеями.

Фінансова діяльність УМСФ також зазнала значної цифровізації. Університет використовує сучасні фінансові інструменти для автоматизації бюджетних процесів, що дозволяє швидко та ефективно управляти фінансами, проводити фінансові звіти, здійснювати електронні платежі та контролювати використання коштів у режимі реального часу.

Згідно з даними університету, за останні п'ять років фінансові витрати на адміністрування університету знизились на 15 %, завдяки автоматизації фінансових процесів. Також значно покращено процес бюджетування, що дозволяє вчасно коригувати бюджет університету в залежності від зміни доходів і витрат.

Попри очевидні переваги цифровізації, процеси цифрової трансформації в УМСФ зустрічають ряд викликів. Одним із головних є проблема низької цифрової грамотності серед деяких груп студентів і викладачів. Багато людей, особливо старших вікових груп, мають обмежені навички користування сучасними цифровими технологіями, що може ускладнювати процес адаптації до нових умов навчання та роботи.

Крім того, значні інвестиції в технології й інфраструктуру необхідні для того, щоб усі студенти і викладачі мали доступ до сучасних цифрових ресурсів. Це включає не тільки оновлення обладнання, а й забезпечення стабільного інтернет-з'єднання в усіх навчальних корпусах університету, що є важливим аспектом для успішної реалізації онлайн-курсів і заходів.

Аспірантура в Університеті митної справи та фінансів (УМСФ) відображає загальні тенденції в післядипломній освіті в Україні, яка останніми роками спостерігала зсув у бік більшої цифровізації. Історично ефективність післядипломної освіти в Україні була відносно низькою. Станом на 2015 р. лише 37 % аспірантів успішно захистили дисертації, ще 30 % зробили це протягом кількох років після закінчення навчання. Більше третини студентів, однак, не завершили навчання в аспірантурі, часто переходячи в інші сектори економіки та

суспільства. До 2021 р. загальна ефективність післядипломної освіти в Україні досягла 39 %, при цьому УМСФ досягла дещо вищого показника – 62 % для студентів, які або захистили дисертацію, або подали її на перевірку.

Збільшення попиту на післядипломну освіту у 2022 р., частково спричинене молодими чоловіками, які прагнуть відстрочити військову службу, призвело до значного збільшення вступу. Незважаючи на це, кількість захистів дисертацій знизилася, головним чином через особисті та матеріально-технічні проблеми, спричинені триваючою війною, а також зміни в правилах захисту дисертацій. У 2022 р. ефективність післядипломної освіти в Україні знизилася до 9,5 %, тоді як УМСФ досяг показника 10 %, при цьому 3 із 30 студентів успішно захистили дипломні роботи. Але до 2023 р. показник ефективності післядипломної освіти підвищився до 23 %, із 30 випускників дипломні роботи захистили 7 студентів.

Цифрова трансформація післядипломної освіти в УМСФ є важливим елементом модернізації освітніх пропозицій університету. Університет використовує цифрові платформи та інструменти для покращення досвіду навчання, спрощення адміністративних процесів і підтримки дослідницької діяльності. У рамках своїх постійних зусиль щодо покращення надання освіти УМСФ використовує онлайн-платформи для дистанційного навчання, пропонуючи студентам більш гнучкі та доступні можливості навчання. Ці цифрові інструменти полегшують подання та захист дисертацій, дозволяючи студентам дистанційно спілкуватися з науковими керівниками та академічними комітетами, зменшуючи перешкоди для своєчасного закінчення навчання.

Зростання цифрових технологій у післядипломній освіті також дозволяє УМСФ покращити якість і доступність ресурсів для своїх студентів. Через систему електронної бібліотеки університету студенти та дослідники можуть отримати доступ до великої кількості академічних матеріалів, включаючи книги, журнали та бази даних. Цифрове перетворення бібліотеки є життєво важливим для підтримки дослідницької діяльності та забезпечення студентам доступу до сучасних академічних ресурсів.

УМСФ досяг значних успіхів у розширенні своєї видавничої та дослідницької діяльності за допомогою цифрових технологій. Університет веде

постійну підготовку та випуск наукової, навчально-методичної літератури, яка доступна в електронному вигляді у форматі PDF. Це забезпечує легкий доступ до публікацій для студентів, викладачів і ширшої академічної спільноти.

Крім того, бібліотечна система університету розвинулася, включивши електронні каталоги та цифрові репозитарії. Станом на 2023 р. цифровий каталог бібліотеки містить понад 115 тис. бібліографічних записів, а репозитарій – понад 5 700 повнотекстових документів. Репозитарій часто оновлюється, лише у 2023 р. до нього додано 1 286 нових документів. Цей зростаючий обсяг цифрових ресурсів розширює дослідницькі можливості університету та робить внесок у світову академічну спільноту.

Цифровий репозитарій відіграє важливу роль у просуванні академічних досягнень викладачів УМСФ. Через репозитарій їхні роботи стають доступними для ширшої аудиторії, збільшуючи цитування та посилюючи вплив університету на дослідження. Інтеграція передових цифрових платформ, таких як Web of Science і Scopus, надає студентам і викладачам доступ до глобальних академічних баз даних, підвищуючи якість досліджень і наукових результатів.

Бібліотека в УМСФ зазнала серйозної трансформації, ставши важливою частиною цифрової екосистеми університету. Завдяки інтеграції автоматизованих бібліотечних систем, таких як «UDF/Library» та «IRBIS-64», університет розширив свої можливості щодо управління та спільного використання академічних ресурсів. Бібліотека також оснащена ліцензованим програмним забезпеченням для підтримки цих систем, що забезпечує студентам і викладачам легкий доступ до цифрових ресурсів.

Роль бібліотеки у підтримці післядипломної освіти є вирішальною. За звітний період бібліотечний фонд УМСФ поповнився новими книгами та періодичними виданнями на 426 одиниць. Крім того, бібліотека пропонує доступ до онлайн-навчальних ресурсів, допомагаючи студентам розвивати бібліографічну грамотність і знайомитися з дослідницькими інструментами, такими як цифрові каталоги та системи цитування. Ці ресурси мають важливе значення для підтримки студентів у їхніх аспірантських дослідницьких проектах, допомагаючи їм знаходити відповідні джерела та покращувати якість

їхніх дисертацій.

На додаток до цих цифрових послуг, УМСФ також зосередився на тому, щоб зробити результати своїх досліджень більш видимими та доступними. За допомогою університетського репозиторію та цифрового каталогу студенти та викладачі можуть відстежувати хід дослідницьких проєктів, отримувати доступ до широкого спектру академічних матеріалів і робити внесок у зростаючий обсяг знань у своїх галузях.

Незважаючи на прогрес у цифровій трансформації в УМСФ, проблеми залишаються. Важливою проблемою є різний рівень цифрової грамотності серед студентів і викладачів. Деяким людям, особливо літнім співробітникам, може бути важко адаптуватися до швидкого темпу технологічних змін. Це питання вирішується шляхом постійного навчання та підтримки, а також впровадження зручних цифрових інструментів.

Крім того, інфраструктура університету має постійно розвиватися, щоб йти в ногу з технологічним прогресом. Інвестиції у високошвидкісний Інтернет, потужність сервера та цифрові ресурси необхідні для того, щоб усі студенти мали доступ до найновіших інструментів та інформації. УМСФ активно працює над вирішенням цих потреб, гарантуючи, що вся академічна спільнота отримує вигоду від цифрової трансформації.

Цифрова трансформація в УМСФ є безперервним процесом, і університет постійно досліджує нові технології та методи для покращення своїх освітніх пропозицій. Заглядаючи вперед, інтеграція штучного інтелекту (ШІ) і аналітики великих даних відіграватиме значну роль у формуванні майбутнього післядипломної освіти в УМСФ. Ці технології забезпечать більш персоналізований досвід навчання, підвищать ефективність адміністративних процесів і розширять дослідницькі можливості.

Університет планує розширити використання платформ онлайн-навчання, пропонуючи більше курсів і програм, які задовольняють різноманітні потреби студентів. Розвиваючи свою цифрову інфраструктуру, УМСФ прагне зміцнити свої позиції як провідного навчального закладу в Україні та регіоні, продовжуючи робити внесок у розвиток цифрової економіки.

Цифрова трансформація післядипломної освіти в Університеті митної справи та фінансів є важливою частиною ширшого переходу до більш цифрового та пов'язаного світу. Завдяки впровадженню цифрових інструментів і платформ УМСФ посилює свої освітні, дослідницькі та адміністративні функції. Хоча виклики залишаються, прихильність університету до інновацій та цифровізації гарантує, що він і надалі відіграватиме провідну роль у формуванні майбутнього вищої освіти в Україні. Застосовуючи нові технології та методології, УМСФ не лише покращує післядипломну освіту, але й сприяє зростанню цифрової економіки в Україні та за її межами.

Висновки до 2 розділу

Університет митної справи та фінансів (УМСФ) є одним із провідних навчальних закладів України, що спеціалізується на підготовці висококваліфікованих фахівців у галузях митної справи, фінансів, економіки та права. Вищий навчальний заклад має розвинену організаційну структуру, що включає факультети, кафедри, науково-дослідні установи та підтримуючу інфраструктуру, що дозволяє ефективно здійснювати навчання, наукову діяльність та адміністративне управління.

Економічно УМСФ виступає важливим центром науково-освітньої діяльності, з обсягами фінансування, що забезпечують стійке функціонування університету. Водночас, університет продовжує розвиватися, активно працюючи над вдосконаленням освітніх програм, підвищенням якості надання освітніх послуг і адаптацією до вимог сучасного ринку праці. Оскільки фінансування в основному здійснюється через бюджет, університет активно шукає додаткові джерела доходу через участь у міжнародних проектах, наукових грантах та співпрацю з приватними компаніями.

В умовах глобалізації та цифровізації зовнішнє середовище УМСФ зазнає численних змін, викликаних політичними, економічними та соціальними факторами. Серед зовнішніх викликів варто виділити постійну потребу в адаптації до змін в освітніх стандартах на міжнародному рівні, а також швидкі

зміни в сфері технологій та цифровізації. Також важливим є розвиток нових форм навчання та взаємодії з роботодавцями, що сприяють підготовці фахівців, здатних успішно функціонувати на ринку праці.

Внутрішнє середовище УМСФ включає висококваліфікований персонал, що забезпечує підготовку кадрів на високому рівні, а також науково-освітнє середовище, яке сприяє розвитку інноваційних проєктів та технологій. Проте одним із основних внутрішніх викликів є необхідність модернізації навчальних процесів та підтримки високих стандартів наукової діяльності. Водночас, університет активно розвиває цифрову інфраструктуру, що дозволяє оптимізувати внутрішні процеси та покращити якість освітніх послуг.

Цифрова трансформація економіки є ключовим напрямом, що дозволяє університету стати більш конкурентоспроможним на ринку освітніх послуг та наукових досліджень. Впровадження цифрових технологій стало не тільки основою для модернізації навчального процесу, але й для трансформації наукової діяльності та адміністративних процесів. Використання цифрових платформ для навчання, зокрема системи дистанційного навчання, дозволяє залучити більше студентів з різних регіонів, а також оптимізувати навчальний процес.

З точки зору наукової діяльності, УМСФ активно розвиває електронні ресурси, створюючи цифрові архіви та репозиторії для зберігання та поширення наукових праць. Це не тільки підвищує доступність результатів наукових досліджень, а й покращує індекс цитування університету на міжнародних наукових платформах. Важливим аспектом є також розвиток цифрової бібліотеки та інтеграція з міжнародними науковими базами, що дозволяє студентам та викладачам отримувати доступ до актуальних світових джерел знань.

Цифрова трансформація також впливає на адміністративні процеси в УМСФ, оптимізуючи систему управління навчальними та фінансовими потоками, автоматизуючи багато внутрішніх процесів і забезпечуючи більш ефективне використання ресурсів університету. УМСФ активно інвестує в інфраструктуру, що дозволяє студентам і викладачам зручно використовувати цифрові технології для навчання, наукової діяльності та взаємодії з адміністрацією.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УМСФ

3.1. Світовий досвід цифрової трансформації управління розвитком економіки

Оскільки світ швидко розвивається внаслідок глобалізації, інформація та знання стали центральними рушійними силами, які лежать в основі розробки та впровадження цифрових технологій, які мають вирішальне значення для поточної цифрової трансформації. Цифрова економіка, як наслідок четвертої промислової революції, стає все більш глобальною, сприяючи переходу суспільства до інформатизації та впливаючи на всі сектори суспільного життя. Із зростанням конвергенції традиційної та цифрової економік цифрові технології справляють безпрецедентний вплив на глобальну економічну систему та бізнес-середовище. Ці зміни викликали жваві дискусії серед експертів, економістів та дослідників. З одного боку, цифрова економіка розглядається як рушій конкурентоспроможності та економічного зростання для багатьох країн. Проте, з іншого боку, швидкий розвиток цифрових технологій створює потенційні ризики для соціальної стабільності та ширшого розвитку суспільства. Це підкреслює необхідність дослідження й аналізу загроз і ризиків, пов'язаних із цифровою трансформацією глобальної економіки.

Занепокоєння щодо негативних наслідків цифрової трансформації широко обговорюється на міжнародному рівні, а різні глобальні організації представляють свої висновки у виступах, доповідях та публікаціях. Наприклад, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у своїй доповіді «Ключові питання цифрової трансформації для країн G-20» стверджує, що хоча цифрові технології пропонують значний потенціал, вони також можуть бути руйнівними. Ці технології можуть негативно вплинути на продуктивність, зайнятість і загальний добробут суспільства, витісняючи працівників з ринку праці, посилюючи нерівність і створюючи цифровий розрив.

Організація Об'єднаних Націй розглядає стрімкі темпи цифровізації в глобальній економічній системі як одну з головних загроз для людства, оскільки технологічний прогрес випереджає спроможність суспільства реагувати, не кажучи вже про те, щоб зрозуміти або ефективно використовувати ці зміни. Незважаючи на значні переваги, які пропонують цифрові технології, їх розвиток і застосування також призвели до кримінальної діяльності, ворожнечі, дезінформації, порушень прав людини та вторгнення в приватне життя. З часом ці проблеми можуть призвести до фрагментації глобального суспільства.

ЮНКТАД підкреслює ризик цифрової фрагментації як головну проблему для міжнародних гравців. Ця фрагментація посилюється різними підходами до управління цифровою економікою, різними законодавчими та нормативними рамками щодо транскордонних потоків даних, а також різними політичними, соціальними та культурними цінностями в різних країнах. Ключовим прикладом цього є модель «кіберсуверенітету», яку використовують такі країни, як Китай і Росія, яка наголошує на державному контролі над даними, різко контрастуючи з підходом «вільного потоку інформації», який відстоюють Сполучені Штати. Європейський Союз розробив власну модель «цифрового суверенітету», яка виступає за індивідуальний контроль над даними на основі фундаментальних прав і цінностей, що ще більше відрізняється від моделі США. Країни, що розвиваються, такі як Індія, виступають за регулювання даних, яке надає пріоритет національним кордонам. Ці різні підходи створюють фрагментований глобальний цифровий ландшафт.

Експерти стверджують, що така фрагментація цифрової економіки, спричинена різною нормативною базою та державним контролем над даними, може перешкоджати технологічному прогресу. Зменшення конкуренції, домінування олігополістичних ринкових структур і посилення державного впливу можуть придушити інновації та обмежити можливості для бізнесу. Це зробило б ланцюги поставок більш складними та обмежило б транскордонні потоки даних, що зрештою знизило б надійність міжнародної співпраці. Крім того, країни, що розвиваються, стикаються з проблемами у розбудові своїх цифрових економік, оскільки ці різні моделі управління даними створюють

перешкоди для встановлення глобальних стандартів і чесної нормативної практики для транскордонного обміну даними. Оскільки такі країни, як США, Китай і ЄС просувають свої моделі через торговельні угоди та ініціативи з розбудови потенціалу, перспектива рівномірного глобального цифрового економічного розвитку стає дедалі складнішою.

У науковій літературі експерти виділяють кілька суттєвих ризиків і загроз, пов'язаних з цифровою трансформацією глобальної економіки. Однією з найбільш нагальних проблем є зайнятість, оскільки автоматизація виробничих процесів загрожує витіснити як ручну, так і кваліфіковану працю, що призведе до зростання безробіття. Згідно зі звітом Всесвітнього економічного форуму «Майбутнє робочих місць», автоматизація може замінити 85 мільйонів робочих місць лише за п'ять років. Цей зсув, ймовірно, посилить соціальну нерівність, особливо в частині розбіжностей у доходах і багатстві, а також знизить продуктивність праці в деяких регіонах. Пандемія COVID-19 прискорила впровадження цифрових технологій, ще більше підкресливши розрив між роботою Керівники з можливостями віддаленої роботи та ті, хто не має необхідних цифрових навичок. Цей розрив сприяє виникненню нового цифрового розриву, в якому працівники таких галузей, як виробництво, роздрібна торгівля та охорона здоров'я, можуть опинитися в невідповідному становищі, не маючи навичок адаптації до нових технологічних вимог.

Питання професійного розвитку стає все більш актуальним, оскільки нові технології продовжують доповнювати кваліфіковану робочу силу, автоматизувати стандартні робочі процеси та створювати гостру конкуренцію за робочі місця. Як наслідок, зростає дефіцит спеціалістів із цифровими навичками, потрібними роботодавцям, що визнається основною загрозою для майбутнього зростання. Щоб усунути цю прогалину, перепідготовка та професійний розвиток стали важливими стратегіями.

Запровадження цифрових технологій також сприяє появі нових професій, таких як герокінезіологи, спеціалісти з сонячних технологій, аналітики автомобільного транспорту, цифрові консультанти та архітектори віртуальної реальності, поряд із трансформацією традиційних ролей, таких як вчителі,

шкільні дієтологи та бібліотекарі.

Водночас глобальна цифровізація збільшила ризики, пов'язані з кіберзлочинністю та кібератаками, включаючи крадіжку особистих даних, фінансове шахрайство, незаконний збір конфіденційної інформації та атаки на глобальні ланцюжки поставок. Шахрайство, пов'язане з криптовалютою, і атаки на блокчейн стали новими формами кіберзлочинності. Оскільки все більше компаній і окремих осіб працюють в Інтернеті, частота кібератак продовжує зростати. За даними Всесвітнього економічного форуму, кібератаки зараз входять до п'ятірки найбільших глобальних загроз поряд із стихійними лихами та зміною клімату. За останні роки кіберзлочинність значно зросла, і очікується, що збитки досягнуть 6 трильйонів доларів у 2021 р., що вдвічі перевищує суму, зафіксовану в 2015 р.

Експерти також відзначають, що головною мотивацією більшості кібератак є фінансова вигода, яка становить близько 86 % випадків у всьому світі. Спонсороване державою шпигунство є ще одним ключовим мотиватором. Фінансові установи, інжинірингові компанії та телекомунікаційні фірми є одними з найбільш вразливих до кібератак, хоча всі галузі стикаються з ризиками через мінливий характер кіберзагроз.

Посилення геополітичної напруженості між країнами, особливо у сфері технологічного домінування, становить ще один значний ризик для глобальної цифрової економіки. Яскравим прикладом цього є поточний торговий конфлікт між Сполученими Штатами та Китаєм, який підкреслює глобальну конкуренцію за технологічне лідерство, зокрема в таких сферах, як штучний інтелект (ШІ), системи зв'язку та автономний транспорт. Перемога в цій технологічній гонці забезпечує країнам значні глобальні переваги, зокрема в комерційній, геополітичній та військовій сферах. Дослідження AXA Investment Managers за 2020 р. оцінило вартість торговельної війни між США та Китаєм у понад 250 млрд доларів, що вплинуло насамперед на високотехнологічні галузі.

Хоча запровадження та розвиток передових цифрових технологій є вирішальними для економічного зростання, вони також створюють невід'ємні ризики. Наприклад, штучний інтелект, пропонуючи значний потенціал завдяки

обробці та аналізу даних, може призвести до негативних наслідків, таких як зростання безробіття, соціальні заворушення, стеження, витік даних і зростання нерівності через скорочення попиту на певні роботи. Автоматизація прискорює процеси та зменшує людські помилки, але вона також підкреслює необхідність збалансованих відносин між технологією та людьми. Незважаючи на переваги, згідно з опитуванням Массачусетського технологічного інституту (MIT) і Boston Consulting Group (BCG), лише близько 40 % компаній, які використовують штучний інтелект у своїй діяльності, змогли отримати реальний прибуток.

Крім того, незважаючи на зростання кількості користувачів Інтернету в усьому світі, понад 3 мільярди людей все ще не мають доступу, що посилює нерівність у доступі до соціальних, економічних, освітніх і культурних можливостей. Пандемія COVID-19 прискорила Четверту промислову революцію завдяки швидкому розвитку електронної комерції, онлайн-освіти, телемедицини та віддаленої роботи, що принесло значні переваги, але також поглибило цифровий розрив. За даними Всесвітнього економічного форуму, цифрова нерівність розглядається як критичний глобальний ризик протягом наступних двох років, що робить її однією з найактуальніших довгострокових загроз людству.

Питання цифрової нерівності широко обговорюється в усьому світі, оскільки її наслідки не тільки погіршують якість життя людей, але й призводять до зменшення можливостей, нижчих стандартів охорони здоров'я та обмеження доступу до освіти. Цифровий розрив часто розглядається як продовження існуючої глобальної нерівності, що посилює та погіршує загальну глобальну ситуацію.

Сучасна цифрова економіка розвивається завдяки величезним обсягам глобальних даних, причому обсяг даних постійно зростає. Це зростання загрожує розширенням цифрового розриву та поглибленням цифрової нерівності між країнами. У цьому середовищі країни, що розвиваються, ризикують стати простими постачальниками даних для глобальних цифрових платформ, які домінують на ринку, збирають дані та отримують більшу частину вартості, яку вони створюють. Отже, країни, що розвиваються, а також найменш розвинені країни, де лише 20 % населення мають доступ до Інтернету, стикаються з втратою конкурентних переваг на світовому ринку та втрачають

потенційні економічні вигоди. Оскільки глобальна цифровізація продовжує розширюватися, збільшення цифрового розриву може ще більше послабити соціальну згуртованість і перешкодити інклюзивному зростанню [19, с. 81–85].

Швидке зростання цифрової економіки змінює глобальний ландшафт і способи життя людей, а також створює нові виклики та ризики, які вимагають спільних рішень. Дослідження визначає ключові ризики, пов'язані з глобальною цифровізацією, такі як зростання безробіття, зростання кіберзлочинності та кібератак, ескалація напруженості між країнами, небезпеки, пов'язані з використанням передових цифрових технологій, а також посилення цифрової нерівності та поляризації суспільства. Незважаючи на те, що цифровізація може принести велику користь людству, надзвичайно важливо забезпечити справедливий розподіл цих переваг, щоб уникнути поглиблення існуючої нерівності та створення більш роз'єданого суспільства, ніж будь-коли раніше.

3.2. Вплив цифрових технологій на розвиток бізнесу в сучасних умовах

Цифрова економіка представляє важливий етап в еволюції глобальної економічної системи, що характеризується широким впровадженням цифрових технологій, інформації та даних, а також широким використанням мережевих бізнес-моделей. Ця нова хвиля інновацій, спричинена глобальними цифровими трансформаціями, має глибокий вплив на життя людей, змінюючи відносини між громадянами, урядами та бізнесом, а також змінюючи суспільні та економічні структури. Вона відкриває нові можливості для існування людини.

З огляду на велику кількість досліджень, що аналізують позитивні та негативні наслідки цифровізації та розробки нових передових технологій, це питання залишається дуже актуальним і вимагає подальших досліджень. Безсумнівно, цифрова економіка пропонує численні переваги, включно з різними мультиплікаційними ефектами, які приносять користь економікам країн у всьому світі. Наприклад, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) підкреслила у своєму звіті потенціал цифровізації, зазначивши, що технології, інтелектуальні системи та інші інновації можуть

покращити якість послуг і вирішити проблеми в таких сферах, як охорона здоров'я, сільське господарство, державне управління, транспорт, освіта та навколишнє середовище.

Дослідження Світового банку визначає ключові результати цифрової трансформації, зокрема динамічне економічне зростання, підвищення ділової активності, підвищення податкових надходжень, приплив нових інвестицій та зростання експорту послуг. Оскільки цифровізація прогресує швидкими темпами, вплив нових технологій змінює всі сфери життя, пропонуючи нові можливості на різних рівнях суспільства: глобальному, корпоративному та індивідуальному. Нижче наведено основні можливості цифрової трансформації на кожному рівні:

Глобальний рівень (соціальний рівень):

- економічне зростання та посилення соціального захисту завдяки впровадженню цифрових технологій;
- покращення якості життя, оскільки цифрові технології допомагають задовольняти як базові, так і нові потреби людини, підвищуючи загальну задоволеність;
- підвищення продуктивності в державному секторі завдяки впровадженню передових технологій, таких як автоматизація та роботизація, у певних галузях чи на підприємствах;
- поява нових бізнес-моделей, які підвищують прибутковість і конкурентоспроможність, задовольняючи мінливі потреби споживачів;
- цифрові технології підвищують прозорість фінансово-економічних операцій, забезпечуючи кращий моніторинг і безпеку;
- здатність просувати товари та послуги в усьому світі, як у комерційному, так і в державному секторах;
- підвищення конкурентоспроможності та припливу капіталу.

Корпоративний рівень (рівень підприємства):

- розробка нових продуктів і послуг, підвищення їх якості;
- краще розуміння потреб споживачів завдяки гнучкості та адаптивності, що дозволяє створювати більш індивідуальні рішення;

- скорочення часу виходу на ринок нових продуктів або послуг, прискорення виходу як на внутрішній, так і на міжнародний ринки;
- незалежність від посередників завдяки використанню цифрових технологій, таких як онлайн-платформи, для прямих транзакцій⁴
- оптимізація витрат завдяки більш ефективним бізнес-процесам, включаючи пошук інформації, маркетинг і фінансові операції⁴
- швидша адаптація до змін ринку, зменшення бар'єрів для глобальної торгівлі та розширення можливостей.

Мікрорівень (рівень споживача):

- поява нових професій і можливостей заробітку;
- можливість працювати віддалено з будь-якого місця;
- простіший і доступніший доступ до інформації, товарів і послуг, доступних у всьому світі;
- налаштування товарів і послуг для задоволення конкретних потреб окремих споживачів;
- розширений спектр інформаційних, освітніх та розважальних послуг, з покращеною швидкістю та якістю доставки [19, с. 81–85].

Цифрова трансформація приносить численні переваги та можливості, які позитивно впливають не лише на різні рівні суспільного розвитку, але й на численні сектори глобальної економіки, включаючи економічну, політичну, соціальну та технологічну сфери. Серед них економічна складова глобальних відносин особливо чутлива до структурних змін, що проявляється у численних ефектах мультиплікатора. Впровадження передових цифрових технологій впливає на економічне зростання всіх економічних агентів.

Ключові економічні переваги цифрової трансформації включають [69, с. 52]:

- розвиток технічного прогресу та сприяння стабільному економічному зростанню;
- зростання ВВП, підвищення рівня життя та покращення якості життя за рахунок розширення виробничих потужностей як у виробничому, так і в невиробничому секторах, а також створення нових джерел доходу;

- мультиплікаційний ефект у різних секторах економіки в результаті інтеграції всіх виробничих ланцюжків в єдиний інформаційний простір;
- підвищення продуктивності праці;
- створення нових можливостей для підприємництва, включаючи появу нових бізнес-моделей, скорочення витрат та оптимізацію процесів;
- зростання спільної економіки, де ресурси можуть швидко знаходити клієнтів;
- усунення географічних бар'єрів на світовому ринку праці з появою нових професій і форм зайнятості, адаптованих до вимог ринку;
- значна економія коштів і зниження собівартості продукції;
- ефективніше використання ресурсів завдяки широкому оцифруванню, яке зменшує час, трудові та фінансові витрати під час оцифрування транзакцій.

Технологічні переваги, які надає цифрова економіка, включають:

- створення сприятливих умов для розвитку та впровадження нових цифрових технологій у всіх сферах економіки та людської діяльності, таких як освіта, охорона здоров'я, наука, промисловість та повсякденне життя;
- спільний доступ до інформації та знань, сприяння зменшенню конкуренції в їх отриманні та прискоренню технологічного прогресу;
- здатність обробляти, зберігати та використовувати величезні обсяги даних, що забезпечує автоматизацію та пришвидшує процеси прийняття рішень;
- нові бізнес-інструменти, які синхронізують інформацію, відстежують складні ланцюги поставок і виконують інтелектуальну цільову аналітику;
- перехід до глибшого розуміння інновацій та їхнього потенціалу, перехід від простого застосування нових технологій до створення більш інноваційних продуктів;
- запровадження електронного документообігу, заміна традиційної паперової документації;
- політичні переваги цифровізації в глобальній економічній системі також значні, що зумовлено наступними факторами:
 - розвиток цифрової економіки став ключовим джерелом технологічного

домінування для держав на міжнародній арені та для підприємств на різних ринках, що впливає на інших учасників глобальних економічних відносин.

➤ цифрові технології пропонують різні інструменти для формування політичного ставлення та участі в політичних стратегіях.

➤ розширені інструменти аналізу цифрових даних покращують комунікаційні та політичні процеси.

➤ запровадження передових цифрових технологій дозволяє оптимізувати та спростити державні процедури, наприклад електронне голосування.

Цифрові інструменти допомагають керувати соціальною напругою через механізми, які підтримують збір громадської думки, вимоги та волевиявлення, такі як платформи електронного підпису.

Слід також враховувати соціальні переваги цифровізації, оскільки вона впливає на повсякденне життя та трансформує структурні елементи людського існування. Ключові соціальні переваги включають:

- поліпшення якості життя шляхом задоволення сучасних потреб розвитку;
- цифровізація розширює індивідуальні можливості для успіху в роботі та відкриває нові шляхи для самореалізації;
- можливості покращити наявні знання та розвинути нові навички та творчі здібності, що може призвести до збільшення доходу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій;
- перехід від трудомістких робіт до інтелектуальних і м'яких навичок, оскільки цифровізація спрощує, автоматизує або частково автоматизує багато процесів;
- ринок праці, що розвивається, де з'являються нові види роботи та гнучкі форми зайнятості (наприклад, повний робочий день, неповний робочий день, фріланс);
- підтримка соціального підприємництва через підвищення мобільності робочого місця, залучення зовнішніх працівників або працівників, які працюють неповний робочий день;

Цифрові технології забезпечують залучення людей, які з різних причин не можуть брати участь у суспільному житті.

Цифрова економіка відкриває численні можливості для ринку праці, зокрема завдяки створенню нових робочих місць і підвищенню рівня зайнятості. Однак ці переваги спостерігаються переважно в технологічних секторах, а не в традиційних галузях. Цифровізація допомагає зменшити статистичну дискримінацію, оскільки нова економічна структура сприяє рівним можливостям для всіх людей, незалежно від статі чи віку, що стає менш актуальним для роботодавців. Дистанційна робота, зокрема, дозволяє покращити своє фінансове становище групам, які раніше не мали таких можливостей. Розширений доступ до інформації, віддалена робота та освітні програми також знижують ризики, пов'язані з відкриттям бізнесу. Для жінок це дає змогу краще балансувати між професійними та домашніми обов'язками, дозволяючи їм реалізувати свій потенціал разом із чоловіками.

Людський капітал досі не повністю використовується в багатьох секторах, оскільки в індустріальній економіці працівники часто були обмежені постійними робочими місцями з жорстким робочим часом. Цифрові технології роблять ці фактори менш значущими для інформаційної діяльності в сучасному світі. Оскільки географічні бар'єри зникають, міжнародний ринок праці стає більш конкурентоспроможним, що стимулює покращення якості товарів і послуг. Споживачі отримують вигоду від цього переходу, отримуючи доступ до нових продуктів і послуг, таких як електронні книги, цифрова музика, онлайн-послуги, такі як таксі, доставка, медичне обслуговування, освіта, розваги та роздрібна торгівля.

Прийняття ІКТ як основи цифровізації глобальної економіки трансформує міжнародний ринок праці та підприємництво, де гнучкість, адаптивність, креативність, інновації та постійне самовдосконалення є ключовими для зростання. Постійний розвиток цифрової економіки та передових технологій відкриває широкі можливості для прогресу на всіх суспільних рівнях — від глобального технологічного лідерства держав до покращення рівня життя окремих людей. Швидкі темпи цифровізації змінюють усі аспекти людського життя та створюють переваги в економічній, політичній, соціальній та технологічній сферах глобальної економічної системи. Ця

трансформація сприяє створенню нового глобального економічного ландшафту, який вимагає збалансованого зростання для забезпечення добробуту людей у всьому світі.

3.3. Шляхи покращення цифрової трансформації економіки УМСФ

Університет активно розвиває напрям соціально-гуманітарної роботи, що сприяє реалізації соціальної політики держави та створенню сприятливих умов для студентів і працівників університету. Одним з основних аспектів цього розвитку є впровадження цифрових технологій, що значно полегшують організацію соціальних програм і заходів, підвищують доступність і ефективність підтримки студентів та покращують загальний процес управління.

Для покращення процесу надання стипендій (як академічних, так і соціальних), університет запровадив систему автоматизованого збору та обробки даних про студентів пільгових категорій. Ця система дозволяє зменшити бюрократичні бар'єри, забезпечуючи своєчасне та точне нарахування стипендій, а також покращує співпрацю з органами соціального захисту населення для призначення соціальних стипендій.

Розвиток цифрових інструментів для управління гуртожитками, таких як електронний облік мешканців, автоматизація поселення та комунікації зі студентами, значно підвищує ефективність і зручність для всіх учасників процесу. Це дозволяє швидше обробляти заяви, організувати поселення та забезпечувати контроль за умовами проживання. Також, завдяки використанню цифрових платформ, можна краще відстежувати виконання внутрішніх правил та норм в гуртожитках.

Для організації культурних заходів, свят та конкурсів, таких як «Студентська весна» або «Тарасова стежина», університет активно використовує цифрові платформи для комунікації з учасниками та організаторами. Онлайн-реєстрація учасників, а також трансляція заходів через інтернет, дають можливість залучати більшу кількість студентів і шанувальників мистецтва. Це також дозволяє забезпечити доступність

інформації та покращити організацію заходів.

Враховуючи потребу в підтримці студентів у працевлаштуванні, університет створив онлайн-платформу для надання допомоги студентам у пошуку роботи та розвитку кар'єри. Це включає співпрацю з роботодавцями та укладання договорів про працевлаштування, а також організацію онлайн-профорієнтаційних заходів, семінарів та тренінгів.

Для покращення зв'язку з випускниками та активізації їх участі в житті університету була створена онлайн-платформа для Асоціації випускників, де вони можуть отримувати актуальну інформацію, брати участь у заходах та підтримувати зв'язок з університетом.

Музей митної справи УМСФ активно розвивається завдяки використанню цифрових технологій. Онлайн-екскурсії, включаючи для школярів і внутрішньо переміщених осіб, дають можливість ширшому колу людей дізнатися більше про історію митної справи України. Це підвищує доступність експозицій та популяризує музей, сприяючи культурному розвитку.

Використання онлайн-інструментів для організації роботи студентського самоврядування та забезпечення взаємодії між студентами, викладачами та адміністрацією університету допомагає покращити ефективність студентської діяльності. Студпарламент активно використовує цифрові платформи для організації заходів та взаємодії з місцевими органами влади, що дозволяє підвищити рівень залученості студентів у громадське життя.

В університеті активно використовується база даних для управління договорами з роботодавцями та іншими партнерами. Ця система дозволяє автоматизувати процеси підписання угод, зберігання та оновлення даних, що покращує співпрацю між університетом і зовнішніми організаціями, сприяючи розвитку нових можливостей для студентів.

Таким чином, цифрові технології допомагають оптимізувати соціально-гуманітарну діяльність університету, забезпечуючи ефективне управління, доступність послуг та розвиток студентського середовища.

Шляхи покращення цифрової трансформації економіки УМСФ

Шлях покращення	Опис	Очікувані результати
Впровадження нових інформаційних технологій	Застосування сучасних ІТ-рішень для автоматизації обліку, звітності та управлінських процесів.	Підвищення ефективності управління, зменшення людського фактору в обробці даних.
Розвиток електронного документообігу	Впровадження системи електронного документообігу для зменшення використання паперових носіїв та покращення швидкості обробки документів.	Зниження витрат на папір, швидше погодження та підписання документів.
Цифрові платформи для взаємодії з громадянами	Створення онлайн-платформ для подачі заяв, звернень та отримання послуг.	Спрощення доступу до державних послуг для громадян, підвищення прозорості.
Навчання персоналу цифровим навичкам	Організація навчальних програм для співробітників з основ цифрових технологій та безпеки в Інтернеті.	Підвищення кваліфікації співробітників, забезпечення безпеки даних.
Інтеграція з державними інформаційними системами	Зв'язок з іншими державними базами даних для інтеграції різних інформаційних систем.	Полегшення доступу до інформації, покращення координації між органами влади.
Модернізація інфраструктури УМСФ	Інвестиції в оновлення серверів, програмного забезпечення та комунікаційних мереж для підтримки цифрових процесів.	Покращення швидкості роботи, надійність систем, зниження технічних помилок.
Створення електронних фінансових послуг	Впровадження онлайн-платежів та інших фінансових інструментів для зручності громадян.	Спрощення фінансових операцій, зручність для користувачів.
Забезпечення кібербезпеки	Розробка та впровадження заходів для захисту цифрової інфраструктури від кіберзагроз.	Підвищення захищеності даних та зниження ризику витоків інформації.
Впровадження аналізу великих даних (Big Data)	Використання даних для прогнозування та прийняття рішень у управлінських процесах.	Підвищення точності прогнозів, покращення планування та оптимізації ресурсів.
Розширення використання мобільних додатків	Створення мобільних додатків для зручного доступу до послуг УМСФ.	Підвищення зручності для користувачів, покращення доступу до послуг через мобільні платформи.

Джерело: складено автором

Цифрова трансформація економіки УМСФ у 2024 р. є необхідним кроком до забезпечення сталого розвитку університету та оптимізації його діяльності в умовах сучасних глобальних викликів. Зокрема, війна в Україні та її наслідки значно змінили міжнародну ситуацію, що позначилося на освіті, науковій

діяльності, співпраці з іноземними університетами, а також на внутрішніх процесах університету. У таких умовах, використання цифрових технологій є основним інструментом для адаптації, розвитку та ефективного функціонування університету.

Інформаційні технології здатні істотно підвищити ефективність освітнього процесу, зокрема у контексті міжнародної мобільності студентів і академічної співпраці. У 2023 р. кількість іноземних студентів зменшилася до 13 осіб з 7 країн, що вказує на необхідність створення більш гнучких та доступних інструментів для навчання іноземних студентів, які можуть брати участь у онлайн-курсах або змішаних формах навчання. Платформи для дистанційного навчання та інтерактивних семінарів допомагають зберігати та збільшувати кількість учасників міжнародних програм, таких як Erasmus+. Програми міжнародної академічної мобільності, які мають значний попит серед студентів УМСФ, включають участь у програмі Erasmus+ у університетах Данії, Литви, Німеччини та Республіки Корея, що є важливим кроком у збереженні міжнародних зв'язків через цифрові технології.

Одним із найбільших викликів, що виникли в умовах війни, є обмеження фізичної мобільності студентів і викладачів. Університет, адаптуючи освітній процес до нових реалій, активно розвиває цифрові інструменти для забезпечення доступу до навчальних матеріалів, тестування, онлайн-консультацій та лекцій. Впровадження автоматизованих платформ для подачі заявок на навчання, перевірки документів та віртуальних турів для іноземних студентів дозволить значно спростити процеси, що раніше вимагали значних ресурсів для організації.

Зниження числа іноземних студентів ставить завдання з розширення міжнародного співробітництва за допомогою цифрових платформ. Створення онлайн-курсів, віртуальних лекцій та онлайн-наукових заходів дозволить університету продовжувати співпрацю з міжнародними партнерами та забезпечити участь у наукових конференціях і форумах без необхідності фізичної присутності. Крім того, для збільшення кількості міжнародних студентів, університет має впроваджувати електронні сервіси для допомоги

іноземцям у процесі вступу, навчання та адаптації.

Завдяки використанню цифрових технологій університет може значно покращити ефективність внутрішніх адміністративних процесів. Автоматизація процесів, таких як фінансова звітність, обробка студентських заявок, нарахування стипендій та оплати за навчання, допоможе оптимізувати роботу адміністрації, скоротити час на виконання рутинних завдань і забезпечити високий рівень обслуговування для студентів і викладачів.

Цифрові фінансові платформи дозволяють зробити процеси більш прозорими і зручними. Університет може впровадити системи для електронних платежів за навчання, проживання в гуртожитках та інших послугах, що сприятиме зниженню кількості фізичних операцій і забезпечить зручність для студентів з різних країн. У той же час, для ефективного використання бюджетних ресурсів та підвищення прозорості фінансових операцій необхідно автоматизувати процеси обліку та звітності.

Не менш важливим аспектом цифрової трансформації є розширення наукової діяльності через впровадження нових технологій. В університеті можуть бути створені цифрові лабораторії для проведення наукових досліджень, використання великих даних та аналітичних інструментів для отримання нових результатів у різних галузях науки. Використання технологій штучного інтелекту для аналізу даних та прогнозування також відкриває нові можливості для розвитку інновацій в межах наукової роботи університету.

У рамках міжнародних партнерств університет може створювати спільні платформи для досліджень та наукової роботи, що дозволить залучати експертів і дослідників з інших країн, обмінюватися досвідом і забезпечити доступ до найновіших розробок у галузі митної справи, економіки та фінансів. Важливою частиною є залучення партнерів до спільних наукових проектів і створення міжнародних дослідницьких груп через цифрові інструменти.

Необхідність цифрових змін в УМСФ обумовлена й питаннями безпеки. Використання сучасних ІТ-інфраструктур для захисту даних, зокрема для зберігання персональних даних студентів та викладачів, є пріоритетом у розвитку цифрових процесів університету. Створення надійних систем для

захисту інформації дозволить зберігати конфіденційність і забезпечить безпеку всіх учасників навчального процесу.

Таким чином, цифрова трансформація є важливою умовою для розвитку УМСФ у 2024 р. та в подальшому. Вона не тільки допоможе університету адаптуватися до нових умов, але й дасть можливість розширити міжнародне співробітництво, поліпшити якість освітнього процесу та наукової діяльності, а також забезпечити ефективне функціонування адміністративних процесів.

Висновки до 3 розділу

Світовий досвід цифрової трансформації управління економікою свідчить про значний потенціал технологій для покращення ефективності управлінських процесів, інтеграції в глобальні економічні системи та підвищення прозорості в органах влади і бізнесі. Різні країни застосовують цифрові рішення для оптимізації економічних процесів: від впровадження електронного урядування до використання великих даних і штучного інтелекту для прогнозування економічних тенденцій.

Успішні приклади включають Сингапур, який використовує передові технології для моніторингу економічної ситуації, автоматизації адміністративних процедур та полегшення бізнес-операцій. Уряд Сингапуру створив цифрову платформу для обміну даними між підприємствами та державними установами, що дозволяє знизити витрати і прискорити процеси прийняття рішень. Інші країни, такі як Естонія, активно впроваджують е-урядування, що дозволяє громадянам і бізнесу ефективно взаємодіяти з державними органами через онлайн-платформи.

Усі ці ініціативи підвищують не тільки ефективність державного управління, але й сприяють зростанню економічної активності, оскільки спрощують процедури для бізнесу, забезпечують більшу прозорість та відкритість даних, що позитивно впливає на міжнародну конкурентоспроможність.

Цифрові технології значно змінили підходи до ведення бізнесу, надаючи нові можливості для зростання і розвитку підприємств у сучасних умовах.

Впровадження цифрових рішень дозволяє бізнесу оптимізувати внутрішні процеси, знижувати витрати, покращувати комунікацію та зручність для клієнтів, а також розширювати ринки збуту через глобалізацію онлайн-продажів і маркетингу.

Зокрема, в умовах сучасних викликів, таких як пандемія COVID-19 та економічні труднощі, цифровізація стала ключовим фактором виживання і розвитку багатьох компаній. Використання хмарних технологій, автоматизація бізнес-процесів та аналіз великих даних дозволяють не лише підвищити ефективність, але й більш точно передбачати тенденції на ринку, приймати обґрунтовані управлінські рішення та впроваджувати інновації.

Крім того, цифрові платформи для продажів та взаємодії з клієнтами (наприклад, через соціальні мережі, онлайн-магазини, мобільні додатки) допомагають розширити бізнес-можливості, досягати нових ринків, покращувати обслуговування клієнтів і підвищувати рівень задоволеності.

Університет митної справи та фінансів може покращити цифрову трансформацію економіки за допомогою кількох ключових напрямків.

По-перше, важливим кроком є автоматизація та цифровізація адміністративних процесів. Впровадження електронних платформ для подачі заявок, електронного документообігу, онлайн-оплати навчання та інших послуг дозволить значно скоротити витрати часу та ресурсів на обробку документів і адміністративні процедури. Це також підвищить рівень зручності для студентів і викладачів.

По-друге, для покращення процесів навчання важливо розвивати інструменти дистанційного та змішаного навчання. Використання інтерактивних платформ для лекцій, семінарів і практичних занять дозволить забезпечити доступ до освіти для студентів з різних куточків світу, навіть в умовах обмеження мобільності. Платформи для надання електронних ресурсів, доступ до записів лекцій, цифрових бібліотек допоможуть студентам отримати якісні знання, не залежно від їхнього місцезнаходження.

По-третє, університету варто активніше використовувати сучасні аналітичні інструменти для прийняття управлінських рішень на основі даних.

Це включає впровадження систем аналізу великих даних, що дозволяють оцінювати ефективність програм, моніторити результативність навчальних курсів, оцінювати міжнародні партнерства та формувати стратегію розвитку.

По-четверте, доцільним є створення міжнародних цифрових платформ для наукових досліджень, спільних наукових проєктів і конференцій. Віртуальні наукові обміни з іноземними університетами, участь у цифрових конференціях дозволить підвищити міжнародний статус університету та залучити більше студентів до навчання, а також покращить рівень наукової діяльності.

Нарешті, для забезпечення безпеки даних і інформації, університету необхідно впровадити сучасні системи кібербезпеки. Використання технологій для захисту персональних даних студентів, викладачів та інших учасників освітнього процесу стане запорукою надійності цифрових систем та їхньої стабільності в довгостроковій перспективі.

Таким чином, цифрова трансформація економіки УМСФ повинна бути багатогранною та орієнтованою на покращення якості освітнього процесу, наукової діяльності та адміністративних послуг. Впровадження сучасних технологій дозволить університету зберігати конкурентоспроможність на міжнародному рівні та забезпечить сталий розвиток у умовах цифрової економіки.

ВИСНОВКИ

Цифрова трансформація економіки стала важливим етапом розвитку сучасних держав, і особливо важливу роль вона відіграє в Україні, яка прагне інтегруватися в глобальний економічний простір через впровадження інноваційних технологій. В умовах прискореного розвитку інформаційних технологій, глобалізації та змін на світовому ринку, цифровізація економіки стала критично важливим інструментом для підвищення ефективності, конкурентоспроможності та стійкості економічних систем. Вона охоплює всі сфери економічної діяльності, зокрема бізнес-процеси, державне управління, соціальні та освітні установи, змінюючи їхнє функціонування на всіх рівнях.

Однією з головних задач є визначення сутності цифрової трансформації та розуміння її впливу на соціально-економічний розвиток як у глобальному контексті, так і на прикладі окремих установ, зокрема Університету митної справи та фінансів (УМСФ). З метою кращого розуміння того, як цифровізація може сприяти розвитку економіки на національному рівні, потрібно вивчити різні аспекти цього процесу, зокрема механізми та принципи функціонування цифрової економіки, а також вплив цифрових технологій на загальний стан економічних та соціальних відносин.

Цифрова трансформація є процесом впровадження новітніх технологій у всі сфери економічної діяльності, починаючи від виробництва та бізнесу і закінчуючи соціальною сферою. Вона визначається змінами в організаційних структурах, новими способами управління, використанням новітніх технологій для оптимізації виробничих процесів і підвищення ефективності роботи підприємств. Це дозволяє знизити витрати, збільшити продуктивність, покращити управління і створити нові можливості для бізнесу. Проте цифровізація є не лише технічним процесом, а й культурною зміною, що вимагає адаптації організаційних і соціальних структур до нових умов. Тому важливо не лише впроваджувати нові технології, але й забезпечувати їхнє ефективне використання, розвиваючи відповідні навички серед працівників та споживачів.

З цієї точки зору, цифрова трансформація є не лише технічним процесом, а й значною зміною в економічній та соціальній організації, що вимагає підготовки кадрів, модернізації законодавства та розвитку інфраструктури. Важливою частиною цієї трансформації є впровадження технологій, які дозволяють удосконалити державне управління, зробити його більш прозорим, ефективним і доступним для громадян. Програми е-урядування, електронний документообіг, цифрові платформи для взаємодії з державними органами є лише кількома прикладами того, як державні установи можуть сприяти розвитку цифрової економіки та поліпшенню соціальних умов для громадян.

Одним із важливих аспектів цифрової трансформації є впровадження новітніх технологій у сферу освіти. Університети, такі як УМСФ, відіграють ключову роль у підготовці фахівців, здатних працювати в умовах цифрової економіки. Інтеграція цифрових технологій у навчальні процеси, створення електронних бібліотек, використання цифрових платформ для дистанційного навчання – це лише деякі з прикладів того, як університети можуть активно сприяти розвитку цифрової економіки та готувати спеціалістів, здатних ефективно використовувати новітні технології.

Цифровізація дозволяє також створювати нові ринки та послуги. Для підприємств це означає можливість відкриття нових джерел доходу, підвищення ефективності через автоматизацію та використання новітніх технологій для виробництва та обміну товарами і послугами. Інтернет речей, великий аналіз даних, штучний інтелект – це технології, які вже активно використовуються у багатьох галузях для підвищення продуктивності, оптимізації виробництва та створення нових можливостей для бізнесу.

Зокрема, УМСФ як освітній заклад, який готує фахівців у галузі митної справи та фінансів, також повинен бути орієнтований на цифровізацію всіх своїх процесів. Від автоматизації навчальних процесів до впровадження інноваційних технологій у наукову діяльність – це дозволяє університету не лише підвищувати якість освіти, а й забезпечувати студентам доступ до сучасних знань та практичних навичок у сфері цифрових технологій.

Проте цифрова трансформація економіки не позбавлена викликів та

ризиків. Одним із основних бар'єрів є недостатня цифрова грамотність серед населення, що ускладнює адаптацію до нових умов. Водночас, кібербезпека залишається важливим питанням, адже зростання обсягу цифрових даних та використання онлайн-платформ може створювати нові загрози для конфіденційності та безпеки інформації. Крім того, цифровізація вимагає великих інвестицій, як у розвиток інфраструктури, так і в підготовку фахівців, що може бути складним для державних установ, особливо в умовах обмежених ресурсів.

Аналіз світового досвіду цифрової трансформації дозволяє зробити висновки щодо можливих шляхів впровадження цифрових технологій в Україні. Країни, які успішно впровадили цифрову економіку, таких як Естонія або Сингапур, показали, що успішна цифровізація можливе лише за умов тісної співпраці держави, бізнесу та громадян. Це вимагає не лише впровадження технологій, але й змін у законодавстві, підтримки інновацій та активного розвитку інфраструктури для забезпечення рівного доступу до цифрових послуг для всіх громадян.

Для ефективного розвитку цифрової трансформації в Україні важливо не тільки використовувати міжнародний досвід, але й враховувати специфіку національної економіки, соціальних умов та розвитку інфраструктури. Сучасні виклики, такі як глобальні економічні зміни, війна, економічна нестабільність, вимагають швидкої адаптації до нових умов і застосування гнучких, інноваційних підходів до вирішення проблем.

Таким чином, цифрова трансформація є не лише технічним процесом, а й значною зміною в організації економіки та суспільства. Вона вимагає активної участі всіх учасників економічних відносин, від держави до громадян, і є невід'ємною частиною стратегії розвитку будь-якої країни в умовах сучасного глобалізованого світу. Важливими завданнями є забезпечення доступу до новітніх технологій для всіх верств населення, підготовка кваліфікованих кадрів та забезпечення безпеки в цифровому середовищі. Тільки за таких умов цифрова трансформація може стати ефективним інструментом економічного розвитку та підвищення якості життя громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР.
2. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР.
3. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII.
4. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V.
5. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020 р. № 1089- IX.
6. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179.
7. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67р.
8. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 167-2021-р.
9. Про схвалення стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. №386-р.
10. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р.
11. Цифрова економіка: Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на людський капітал та формування компетентностей майбутнього: монографія / Л. Л. Антонюк, Д. О. Ільницький, Л. О. Лігоненко, О. О. Денісова [та ін.]; за ред. Антонюк Л., Ільницького Д., Севастюк А. Київ: КНЕУ. 2021. 337 с.
12. Біла С. О. Новітні тренди розвитку глобалізаційних процесів. *Економічний вісник університету*. 2017. Вип. 33/1. С. 7–15.
13. Біла С. О. Інноваційна платформа «Індустрії 4.0» у забезпеченні

сталого економічного розвитку. Детермінанти сталого розвитку економіки: монографія. Під заг. ред. Храпкіної В.В., Устименка В.А. Київ: Інтерсервіс, 2019. С. 150–159 (264 с.).

14. Біла С.О. Цифрові технології в бізнесі та управлінні: світовий досвід. Теоретичні та практичні аспекти розвитку Інтернет-економіки: міждисциплінарний навчальний посібник. За наук. ред. Татомир І.Л., Квасній Л.Г. Дрогобич: ПОСВІТ, 2021. С. 156–180 (386 с.).

15. Біла С.О. Пріоритети переходу міжнародного бізнесу до технології «Індустрії 4.0». *Вектори еволюції та перспективи підприємництва в умовах сучасних викликів*: збірник матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Економічні перспективи підприємництва», 8–9 жовтня 2020 р., м. Ірпінь: у 2 ч. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. Ч.1. С. 57–60.

16. Веретюк С. М., Пілінський В. В. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні. *Наукові записки Українського науководослідного інституту зв'язку*. 2016. № 2. С. 51–58.

17. Дєєва Н.Е., Делейчук В.В. Механізми залучення інвестицій емітентами в умовах розвитку цифрової економіки. *Молодий вчений*, 2018. С. 670.

18. Зарубінська І. Б. Лідерський потенціал системи вищої освіти України в умовах інтернаціоналізації. *Інститут вищої освіти НАПН України*. 2017. № 2. С. 88–93.

19. Ільченко А. О. Можливості та загрози глобальної цифрової економіки для розвитку суспільства. *Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики*: матеріали міжнар. наук.-практ. конференції. Київ: НАУ, 2021. С. 246–250.

20. Карчева Г. Т., Огородня Д. В., Опенько В. А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. 2017. № 3(27). С. 13–21.

21. Ковтонюк К. В. Цифровізація світової економіки як фактор економічного зростання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. №27. С. 29–33.

22. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи

становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 6. С. 105–112.

23. Лазебник Л. Л. Сутність, особливості та параметри цифрової економіки. *Економічний вісник*. 2020. № 1. С. 22–29.

24. Набок І. І. Дзигаленко І. С. Стратегія світового інноваційного лідерства. *Україна і світ: перспективи та стратегії розвитку*. 2017. № 1. Вип. 4. С. 90–100.

25. Набок І. І. Сікорська І. В. Технологія блокчейн в міжнародній банківській практиці. *Стратегія розвитку України*. 2020. № 1. С. 120–125.

26. Пантелеєва Н. М., Колодій М. А., Ребрик М. А. Цифрова економіка як ключовий тренд розвитку постіндустріального суспільства: монографія. Київ: ДВНЗ «Університет банківської справи». 2019. 299 с.

27. Піжук О. І. Цифрова трансформація економіки України: обмеження та можливості: монографія. Ірпінь, 2020. 504 с.

28. Пічкурова З.В. Детермінанти розвитку ІТ-сектору в Україні. *Роль інновацій в трансформації сучасної науки: Міжнар. наук.-практ. конференція, 29-30 грудня 2017 р.; у 2-х ч. Київ: 2017. Ч. 1. С. 177–180.*

29. Пічкурова З. В. Штучний інтелект у цифровій парадигмі світової економіки: переваги, загрози та перспективи використання. Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: Міжнар. наук.-практ. конференція, 18 квітня 2018 р. Київ: НАУ, 2018. С. 41–45.

30. Пічкурова З. В. Розвиток медіагалузі України в контексті глобальної цифрової трансформації. *Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право)*. 2018. № 2. С. 140–147.

31. Побоченко Л. М., Ковбич Т. К. Діджиталізація економіки в процесі становлення інформаційного суспільства. *Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020: міжнародна науково-практична конференція, 17 квітня 2020 року. Київ: 2020. С. 123–127.*

32. Побоченко Л.М. Розвиток e-commerce в Україні. *Новости передовой науки: XII міжнародна науково-практична конференція «Новости передовой науки», 15-22 травня 2016 року. Софія, 2016. Том 1. Економіка. С.19–21.*

33. Піщуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти: доповідь. Центр Разумкова «Заповіт». 2020. 274 с.
34. Ричка М.А. Динаміка зовнішньої торгівлі України. *Інтегровані інтелектуальні робототехнічні комплекси (ІРТК – 2017)*: тези доповідей Х міжнар. наук.-практ. конф., 16-17 травня 2017 р. Київ: 2017. С. 291–293.
35. Ричка М.А. Залучення іноземних кадрів як спосіб боротьби зі старінням нації в Японії. *Стратегія розвитку України*. 2019. № 1. С. 106–111.
36. Ричка М.А. Tone of voice у соціальних мережах міжнародних компаній. The 9th International scientific and practical conference 122 “*Scientific achievements of modern society*” (April 28-30, 2020) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2020. P. 928–939.
37. Сидоренко К.В., Марченко В. С. Трансформація економіки України під впливом глобалізаційних процесів сьогодення. *Сучасні проблеми глобалізаційних процесів у світовій економіці*: тези доповідей XII міжнар. наук.-практ. конф., 11 листопада 2019 р.. Київ: 2019. С. 194–196.
38. Слобода А. О. Аналіз впливу цифрової економіки на конкурентні переваги країни. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2020. №14.
39. Соколова Г. Б. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. №1. С. 92–96.
40. Татомир І. Л., Квасній Л. Г. Теоретичні та практичні аспекти розвитку Інтернет-економіки: міждисциплінарний навчальний посібник. Трускавець: ПОСВІТ. 2021. 386 с.
41. Федішин І. Б. Електронний бізнес та електронна комерція: опорний конспект лекцій для студентів напрямку «Менеджмент» усіх форм навчання. Тернопіль, ТНТУ імені Івана Пулюя, 2016. 97 с.
42. Шевчук І. Б., Дебутаа Б. Я. Цифровізація та її вплив на економіку України: переваги, виклики, загрози й ризики. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 47. С. 173–177.
43. Шевчук С. Р., Різник К. М. Цифрова економіка як елемент економічного зростання країни. *Цифрова економіка як фактор інноваційного розвитку суспільства*: міжнародна науково-практична конференція. 2020. С. 141–142.

44. Луцкий М. Г., Иванченко Е. В., Казмирчук С. В. Базовые понятия управления риском в сфере информационной безопасности. *Захист інформації*. 2011. № 2. С. 86–94.
45. Ilchenko A. A. Current trends in the global e-commerce market. Challenges of science today. *International relations: Abstracts of XXI International conference of higher education students and young scientists*. Kyiv, 2021, National Aviation University / Editorial board Lutskyi M. [and others]. NAU, 2021. P. 125-127.
46. Skrypnyk N., Sydorenko K. The main components of the formation of a modern innovation base of competitiveness in the context of globalization transformations. *Бізнес-Інформ*. 2019. № 4. С. 115-123.
47. Tapscott, D. (1995). *The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence*.
48. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
49. Офіційний сайт Європейської Комісії. URL: https://ec.europa.eu/info/index_en
50. Офіційний сайт Дія. Цифрова держава. URL: <https://plan2.diia.gov.ua>
51. Офіційний сайт Міністерства та Комітету цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/ministry>
52. Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). URL: <https://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>
53. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). URL: <https://www.oecd.org>.
54. Офіційний сайт Міжнародного економічного форуму URL: <https://www.weforum.org>.
55. Офіційний сайт Міжнародної організації інтелектуальної власності. URL: <https://www.wipo.int/portal/en/index.html> -
56. Аудит економіки України 2030. Кабінет Міністрів України URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-audit.pdf>.
57. Вектори економічного розвитку 2030. Кабінет Міністрів України. URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf>.

58. Дія (сервіс). Wikipedia. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Дія>.

59. Євтушенко Д. Д. Електронний бізнес, електронна комерція, Інтернетторгівля: сутність та взаємозв'язок понять. /Бізнесінформ. 2014. № 8. С. 184–188. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/elektronnyu-bizneselektronnaya-kommertsiya-internet-torgovlya-suschnost-i-vzaimosvyaz-ponyatiy>.

60. Бобровська О. Ю., Бочаров А. А.. Процеси інформатизації і цифровізації в системі державного управління. *Current trends in scientific research development*. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. (December, 12-14, 2024). BoScience Publisher. Boston, USA. 2024. P. 575-579. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-current-trends-in-scientific-research-development-12-14-12-2024-boston-ssha-arhiv/>